

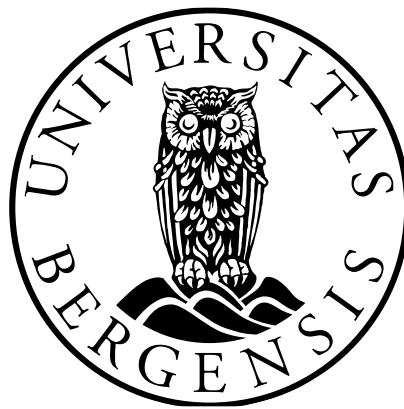
Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet

Betydningen av lang saksbehandlingstid som
straffeformildende omstendighet, hovedsakelig ved
narkotikaforbrytelser og seksualforbrytelser

Kandidatnummer: 193772

Veileder: Asbjørn Standbakken

Antall ord: 14 977

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

30.05.14

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning	5
1.1. Presentasjon av tema og problemstilling	5
1.2. Aktualitet	6
1.3. Avgrensninger	7
1.4. Rettskildebildet	8
1.5. Metode	9
1.6. Videre fremstilling	9
2. Straff	10
2.1. Straffebegrepet	10
2.2. Straffens formål – generelt	10
2.2.1. Allmennpreventive- og individualpreventive hensyn	10
2.2.2. Opprettholdelse av sosial ro	11
3. Straffereaksjoner	11
3.1. Straffeloven § 15	11
3.2. Fengsel	12
3.3. Samfunnsstraff	12
3.4. Bot	12
3.5. Rettighetstap	13
4. Straffutmåling	13
4.1. Utgangspunktet for domstolenes straffutmåling	13
4.2. Straffeformildende omstendigheter	13
5. Hensynene bak lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet	14
5.1. Behovet for straff avtar med tiden	14
5.1.1. Den preventive virkningen kan avta	15
5.2. Hensyn til tiltalte	15
5.3. Oppfordring til myndighetene om å øke effektiviteten	16
6. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens krav til rettergang innen rimelig tid	17
6.1. EMKs status i norsk rett	17
6.2. Artikkel 6 (1)	17
6.2.1. Fristens utgangspunkt	17
6.2.2. Rimelig tid-vurderingen	18

6.3.	Artikkel 13	18
6.4.	Prinsipielle saker mot Norge angående artikkel 6 (1) og artikkel 13	19
6.5.	Norges oppfyllelse av EMK artikkel 6 (1) og artikkel 13	20
7.	Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet etter norsk intern rett – generelt.....	21
7.1.	Vurderingen	21
7.2.	Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid –generelt	22
8.	Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ved narkotikaforbrytelser	24
8.1.	Narkotikaforbrytelser	24
8.2.	Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid ved narkotikaforbrytelser	24
8.3.	Avvik	25
8.3.1.	Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år ikke vektlegges formildende	25
8.3.1.1.	Innledning	25
8.3.1.2.	Rehabilitering	25
8.3.1.3.	Inaktivitet fra myndighetenes side	26
8.3.2.	Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på over to og et halvt år vektlegges formildende	27
8.3.2.1.	Innledning	27
8.3.2.2.	Sakens karakter - omfattende, alvorlige og kompliserte saker	27
8.4.	Skjerpet krav til saksbehandlingstiden	29
8.4.1.	Innledning	29
8.4.2.	Tiltaltes unge alder	29
8.4.3.	Tiltaltes psyke	30
8.4.4.	Tiltaltes rehabilitering	30
8.4.5.	Tiltaltes tilståelse	31
8.4.6.	Hindre gjeninnsettelse av tiltalte	32
8.5.	Allmennpreventive hensyn	33
8.6.	Tiltalte må ikke kunne lastes tidsforløpet	34
8.6.1.	Innledning	34
8.6.2.	Hvilken tidsbruk kan lastes tiltalte?	35
8.6.2.1.	Tidsbruk ved klage til EMD	35
8.6.2.2.	Tidsbruk som skyldtes medtiltalte	35

8.6.2.3. Tidsbruk som skyldes påtalemyndighetens ønske om samlet pådømmelse	36
8.6.2.4. Tiltaltes bruk som skyldes bruk av rettsmidler	36
8.7. Oppsummering	37
9. Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ved seksualforbrytelser	38
9.1. Seksualforbrytelser	38
9.2. Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid ved seksualforbrytelser	38
9.3. Avvik	39
9.3.1. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på nærmer tre år ikke vektlegges formildende	39
9.3.1.1. Innledning	39
9.3.1.2. Belastning for tiltalte	39
9.3.1.3. Ung alder	40
9.3.1.4. Inaktivitet fra myndighetenes side	41
9.3.2. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på nærmere tre år, eller over, vektlegges formildende.....	42
9.3.2.1. Innledning	42
9.3.2.2. Omfattende etterforskning	42
9.3.2.3. Alvorlighetsgraden av overtredelsene	43
9.4. Allmennpreventive hensyn	44
9.5. Rehabilitering	45
9.6. Oppsummering	47
10. Virkningen av vektlegging av lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet	48
11. Hva kan gjøres for å korte ned saksbehandlingstiden?	49
12. Slutninger	50
Litteraturliste	51
Vedlegg	64

1. Innledning

1.1. Presentasjon av tema og problemstilling

Norsk straffelovgivning opererer med vide strafferammer, selve straffutmålingen er i mindre grad lovregulert. Det foreligger i dag ingen generelle lovbestemmelser om hvilke prinsipper som gjelder ved straffutmålingen. Vi har imidlertid en del lovfestede og ulovfestede vurderingsfaktorer ved utmåling av straff, samt en rekke straffeformildende- og straffeskjerpene omstendigheter. Dommerne utøver således et vidt skjønn ved straffutmålingen.

Hovedproblemstillingen i avhandlingen er å belyse innholdet i lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet, hovedsakelig ved narkotika- og seksualforbrytelser. Jeg vil se på når saksbehandlingstiden medfører straffereduksjon,¹ hvilke momenter som har betydning for denne vurderingen og hvilken reduksjon som gis.

Straffesakene er ulike og er derfor vanskelige å sammenligne med sikte på å si noe generelt om temaet. Høyesterett vanskeliggjør vurdering ytterligere ved ikke alltid å klargjøre når saksbehandlingstiden starter. Sakene blir av Høyesterett tidvis karakterisert som «gamle», uten at det presiseres om det siktes til tidsforløpet fra overtredelsen eller fra politiet fikk kjennskap til gjerningspersonen.² Jeg har forsøkt å undersøke når saksbehandlingstiden faktisk startet for eksempel ved enten å se i lagmannsrettsdommene, se når ransaking ble foretatt, når tiltalte ble stoppet i tollene, når fornærmede fikk legesjekk, osv.

Straffelovens seksualforbrytelsekapittel er revidert flere ganger. Fra 1990-tallet frem til i dag har det funnet sted en straffeskjerpelse for seksualforbrytelsene.³ Det har blitt økt fokus på individets selvbestemmelsesrett og skadefølgene har blitt mer og bedre dokumentert. Dommer fra 80- og 90-tallet har derfor begrenset betydning for det alminnelige straffenivået. Likevel tas disse med da virkningen av lang saksbehandlingstid har vært noenlunde lik. Straffenivået for narkotikaovertridelser har jevnt over vært høyt, men er i de senere år justert noe ned.⁴ Eldre dommer vil også her fortsatt ha betydning for lang saksbehandlingstid som straffeformildende

1 Med straffereduksjon menes i denne avhandlingen mildere straff, både i form av type straffereaksjon og dens lengde (størrelse ved bot). Om hvorfor ikke «strafferabatt» brukes se Strandbakken, *Lov og Rett*, 2008 s. 65-66. Hvor Strandbakken påpeker at «strafferabatt» indikerer at straff er blitt en ordinær handelsvare.

2 Se eksempelvis Rt-2004-1408 (11) og Rt-2010-1102 (9).

3 Se bl.a. Innst. O. nr. 92 (1999-2000) kap. 4.6, s. 11 og Rt-1999-363 (s. 365-367).

4 Se Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 4.2.3.1.

omstendighet.⁵

1.2. Aktualitet

Forvaltningen, politiet, påtalemyndigheten og domstolene håndterer i dag store saksmengder med begrensede ressurser.⁶ Selv om kriminaliteten⁷ samlet sett har hatt en viss nedgang de siste årene⁸ er kriminalitetsutviklingen mer kompleks, grenseoverskridende og organisert. Slik kriminalitet er ressurs- og tidkrevende å etterforske og pådømme. Dette medvirker til at det blir store restanser,⁹ særlig innenfor politi- og påtalemyndigheten, som igjen medfører at lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ofte er en aktuell problemstilling.

Til tross for at anmeldte forbrytelser samlet sett hadde en nedgang i 2013, økte den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden¹⁰ i politidistriktene fra 114 dager i 2012 til 119 dager i 2013.¹¹ Det er store variasjoner innenfor distriktene. I 2013 hadde Rogaland en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 165 dager, mens Salten hadde 75 dager.¹²

Justisdepartementet skrev i forbindelse med vedtakelse av straffeloven 2005 at det totale tidsforløpet har vært lengre enn ønskelig og nødvendig i mange straffesaker. Arbeidet med å sikre en hurtigere straffesaksbehandling har derfor vært prioritert de senere år. Dette har gitt resultater, men det er fortsatt rom for forbedringer.¹³

Hovedfokuset i avhandlingen vil ligge på narkotika- og seksualforbrytelser. Disse kriminalitetstypene hadde en økning hva gjelder anmeldelser i 2013.¹⁴ Seksualforbrytelser er også de forbrytelsene som hyppigst behandles¹⁵ av Høyesterett. Narkotikaforbrytelsene ligger på en

5 For mer om straffenivå se Strandbakken og Matningsdal, *Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001* og Andenæs *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene* s. 136-138 og 240-242.

6 Regjeringen vil imidlertid øke bevilgningen til politi, påtalemyndighet og domstolene, jf. statsbudsjettet 2014 (nettversjon) – bevilgninger til politi, påtalemyndighet og domstolene.

7 Anmeldt kriminalitet, det ses bort fra mørketall da disse ikke lar seg tallfeste.

8 Tall fra statistikk sentralbyrå, anmeldte lovbrudd 2003-2012.

9 For tallfesting av restansene se Riksadvokatens bemerkninger – Straffesaksbehandling i politiet i 2013, s. 5 og 6.

10 Saksbehandlingstiden beregnes i rapporten fra anmeldelsen registreres i STRASAK til det foreligger påtaleavgjørelse i saken, jf. STRASAK-tall (2013) s. 20.

11 Ibid, s. 5 og 21.

12 Ibid, s. 21.

13 Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 385-386. Også Riksadvokaten påpeker at et av regjeringens hovedmål for straffekjeden er en mer effektiv justissektor, jf. rundskriv nr. 1/2014 s. 1.

14 STRASAK-tall (2013) s. 4. Narkotikaforbrytelsene økte med 7,6 % og seksualforbrytelsene økt med 2,1%.

15 Høyesterett behandler etter 01.08.1995 færre straffutmålingsanker. Etter straffeprosessloven §§ 323 og 344 har Høyesterett en mindre aktiv rolle i dag. Likevel er høyesterettspraksis fortsatt avgjørende for straffutmålingspraksisen, se Matningsdal, *Lov og Rett*, 2006 s. 429-458.

fjerdeplass.¹⁶ Disse forbrytelsetypene krenker forskjellige interesser. Mens seksualforbrytelsene hovedsakelig representerer en krenkelse av individet, representerer narkotikaforbrytelsene en krenkelse av allmennheten. Det vil derfor normalt være en fornærmede å hensynta ved seksualforbrytelsene i motsetning til ved narkotikaforbrytelsene.

1.3. Avgrensninger

Straffutmåling generelt og andre straffutmålingsmomenter vil bare behandles der dette belyser avhandlingens tema. Internrettslige lovbestemmelser for tidsbruk i straffesaksarbeidet vil ikke behandles særskilt.¹⁷

Hovedfokuset vil ligge på saksbehandlingstiden; tidsforløpet fra politiet får kjennskap til den antatte gjerningspersonen, stort sett fra anmeldelse,¹⁸ frem til siste domsavsigelse. Det avgrenses således mot tidsforløpet fra den straffbare handlingen ble foretatt frem til oppdagelse og anmeldelse.¹⁹ Dette grunnet plasshensyn.

Også tidsforløpet fra handlingen frem til oppdagelse og anmeldelse vektlegges. Se bl.a. sedelighetssakene inntatt i Rt-1993-239 og Rt-1993-1255, hvor det var henholdsvis ti og tolv og et halvt år siden handlingene. I førstnevnte dom ble hele straffen gjort betinget, mens i dom nummer to ble straffens lengde redusert og det ble gitt deldom. I Rt-1996-60 og Rt-1999-745, begge incestsaker, ble henholdsvis tretten år fra handlingen vektlagt formildende og tretten år fra handlingen ble tillagt en viss vekt. Ti år fra opphør av misbruket frem til anmeldelse ble i Rt-1994-1130 tillagt stor vekt; tidsforløpet «måtte gi seg et betydelig utslag» i straffutmålingen.

Høyesterett har til tross for dette uttalt i Rt-2001-408, vedrørende incestsaker, at «den lange tiden som gjerne går frem til anmeldelse i incestsaker, har sin bakgrunn i karakteren av de overgrep fornærmede er utsatt for».²⁰ Se også Rt-2009-530. I en rekke saker har Høyesterett lagt til grunn at betydningen av tidsforløpet i incestsaker avhenger av sakens alvor; hvor grove og hvor hyppige overgrepene har vært, og hvor lenge de har pågått, jf. Rt-1999-745²¹. I Rt-1986-520 fikk tidsmomentet begrenset vekt. Overgrepene fant sted i 1980-1982 og ble anmeldt i 1984, det var således snakk om relativt kort tidsforløp. Åtte år fra handlingen ble i Rt-1993-513 tillagt liten vekt i en sak om økonomisk utroskap, mens det i Rt-1994-1097 ble vektlagt formildende at det hadde gått henholdsvis syv og et halvt år og ti år siden de økonomiske utroskapene. En annen side av dette er at bevisene svekkes med tiden. Dette kan medføre at det blir vanskelig å bevise overtredelsen utover enhver rimelig tvil.²² Slik kan tiden også få betydning for rettssikkerheten i straffesakene.

Hvor foreldelsesfristen nærmer seg blir ofte også tiden fra handlingen frem til oppdagelse og anmeldelse vektlagt noe.

16 Høyesteretts årsmelding, 2013 s. 41.

17 Se straffeprosessloven kapittel 18 og 19, særlig §§ 226 (4) og 249 (1), og § 316 for lovbestemmelser vedrørende tidsbruk i politiet og påtalemyndigheten.

18 Det kan naturligvis gå noe tid fra anmeldelse til man får status som mistenkt og så siktet, det er derfor en forutsetning for definisjonen at mistanken kommer i nær sammenheng med anmeldelsen.

19 Mer om dette tidsforløpet se Bratholm og Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer* s. 450 flg., særlig s. 453-454 ved incest.

20 Det samme gjelder økonomisk utroskap «Det vil ofte gå lang tid før denne type kriminalitet blir avdekket», jf. Rt-1996-1111(s. 1112).

21 Omtalt i avsnittet over.

22 Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.2.4.

Dette kan imidlertid endres for de alvorligste lovbruddene, deriblant de alvorligste overgrepene mot barn,²³ dersom regjeringen velger å fjerne foreldelsesfristen for disse. Det vil signalisere en «nulltoleranse» for slike lovbrudd, uavhengig av når overtredelsen avsløres. Til tross for klare signaler fra lovgiver kan det argumenteres for at domstolene også da vil vektlegge tidsforløpet noe. Dette støttes av signalet lovgiver har sendt med straffeloven 2005 § 78 (1) bokstav e, som foreløpig også omfatter lang tid siden lovbruddet ble begått som straffeformildende omstendighet.

1.4. Rettskildebildet

Dagens straffelov har ingen lovbestemmelser om hvilken betydning lang saksbehandlingstid får ved straffutmålingen. Den nye straffeloven inneholder derimot en slik bestemmelse.²⁴ Dens § 78 (1) bokstav e lyder:

«Ved straffutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at: (...) det har gått lang tid siden lovbruddet, eller saksbehandlingen har tatt lengre tid enn rimelig ut fra lovbruddets art, uten at lovbrøyteren kan lastes for dette».

Begge tidsforløpene er her hensyntatt. Bestemmelsen kodifiserer i all hovedsak gjeldende rett²⁵ og inneholder mange av de samme vurderingstemaene som er oppstilt gjennom høyesterettspraksis. Saksbehandlingstiden «skal» etter bestemmelsens ordlyd tas i betraktning. Det samme gjelder i dag. Ettersom det ikke står noe om hva som anses som lang saksbehandlingstid blir det også etter ikrafttredeisen opp til dommerne å vurdere når saksbehandlingstiden anses så lang at den skal tas i betraktning.

I tillegg til dette har Den europeiske menneskerettighets konvensjonen (EMK) krav om «rettergang innen rimelig tid», jf. art. 6 (1).

Temaet for avhandlingen er videre berørt i juridisk teori, særlig hos Andenæs, Eskeland og Matningsdal.²⁶ Det er imidlertid skrevet lite utelukkende om saksbehandlingstiden.

På tross av enkelte lovreguleringer og andre rettskilder er det per i dag hovedsakelig Høyesterett som har stått for utviklingen av lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet.

23 Høringsnotat, snr. 20123307 (2013) s. 66 og 67 og Prop. 96 L. (2013-2014).

24 Se Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 32-48 for hvorfor flere straffeformildende- og straffeskjerpene omstendigheter nå lovfestes.

25 Ibid, s. 12.

26 Se Andenæs, Rieber-Mohn, og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett* s. 472-473, Eskeland, *Strafferett* s. 481-482, og Bratholm og Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer* s. 450-460.

1.5. Metode

Avhandlingen vil i all hovedsak følge vanlig juridisk metode. Problemstillingen vil forsøkes besvares gjennom en analyse av høyesterettspraksis innenfor narkotikaforbrytelsene og seksualforbrytelsene. Vurderingene er hovedsakelig deskriptive og bygger på gjeldende rettskilder, høyesterettspraksis, men også i noe grad juridisk teori.

1.6. Videre fremstilling

For å forstå hvorfor vi hensyntar straffformildende omstendigheter er det hensiktsmessig med et innblikk i hva straff faktisk er, hvorfor vi straffer og hvilke reaksjoner som betraktes som straff etter norsk rett. Hensynene bak straffeinstituttet vil sammen med hensynene bak lang saksbehandlingstid som straffformildende omstendighet være avgjørende for når og hvor mye denne omstendigheten vektlegges. Det vil derfor først bli en gjennomgang av disse temaene. I denne sammenheng vil det gis en overflatisk fremstilling av straffutmåling generelt og straffformildende omstendigheter spesielt.

Deretter vil det gis en kort innføring i EMKs krav til rettergang innen rimelig tid, ettersom dens krav vil påvirke Høyesteretts praksis. Lang saksbehandlingstid som straffformildende omstendighet, generelt og spesielt, etter norsk intern rett vil så behandles. Dette vil være hoveddelen av avhandlingen. Her vil det differensieres mellom narkotikaforbrytelser og seksualforbrytelser. Jeg vil forsøke å gi en fremstilling av hva som anses som normal saksbehandlingstid og således ikke resulterer i straffereduksjon. Videre vil jeg undersøke når og hvorfor det gis straffereduksjon ved kortere tid enn normal saksbehandlingstid og når og hvorfor det ikke gis straffereduksjon ved saksbehandlingstid som overstiger normalen.

Høyesterett synes å oppstille et skjerpet krav til saksbehandlingstiden, særlig ved narkotikaforbrytelsene, hvor visse momenter opptrer i sammenheng med lang saksbehandlingstid. Dette skjerpede kravet vil belyses. Etter dette vil virkning av at lang saksbehandlingstid vektlegges formildende gjennomgås. Avslutningsvis vil jeg ytre noen synspunkter om hva som kan gjøres for å korte ned saksbehandlingstiden, for så å dra noen slutninger.

2. Straff

2.1. Straffebegrepet

Andenæs har definert straff som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertreddelsen i den hensikt at han skal føle det som et onde».²⁷ Definisjon har fått tilslutning hos lovgiver²⁸ og Høyesterett.²⁹

Definisjonen er imidlertid ikke universell. Straffebegrepet kan ha et annet innhold. Dette gjelder særlig Den europeiske menneskerettighetsdomstols (EMD) bruk av begrepet. Det er i denne sammenheng ikke avgjørende hva nasjonalstaten definerer som straff.³⁰

2.2. Straffens formål - generelt

Straffelovgivningens formål er først og fremst å motvirke uønskede handlinger.³¹ Straffens tilsiktede virkninger deles gjerne i tre. To av virkningene er knyttet til straffens umiddelbare preventive formål; individualpreventive- og allmennpreventive virkninger. Den tredje tilsiktede virkning er å bidra til den sosiale ro.³² I hvilken grad straff har slike virkninger, finnes det lite forskning på. Det er imidlertid alminnelig akseptert at det er grunn til å tro at befolkningen påvirkes av at deres handlinger kan få negative konsekvenser.³³

2.2.1. Allmennpreventive- og individualpreventive hensyn

Straffen skal virke avskrekkende for allmennheten. Man snakker da om straffens allmennpreventive virkning. Det er flere allmennpreventive virkninger; en skiller gjerne mellom straffens avskrekkende virkning, straffens kost-/nyttevirkning (den mulige straffen er større enn fordelene som kan oppnås ved handlingen) og den vanedannende og holdningsskapende virkning.³⁴

²⁷ Andenæs, Rieber-Mohn, og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*, s. 10.

²⁸ Eksempelvis NOU 2003:15 punkt 5.1.1.

²⁹ Eksempelvis Rt-1977-1207 (s.1209).

³⁰ For informasjon om EMKs straffebegrep se Møse, *Menneskerettigheter*, s. 308-309 og Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 374-382. Begrepet ble også behandlet av EMD i avgjørelse 09.02.95, nr. 17440/90.

³¹ For mer utfyllende om straffens formål se St.meld. nr. 37 (2007-2008) punkt 3.1.

³² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 6.3.1.

³³ St.meld. nr. 37 (2007-2008) punkt 3.1. For mer om den allmennpreventive virkningen se Jacobsen, *Menneskevern eller menneskeverd?*, *Diskusjonen om allmennprevensjonen sin faktiske verknad, Allmennprevensjon og straff*, Andenæs, Rieber-Mohn og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*, s. 85 flg. og Mathiesen, *Kan fengsel forsvares?* s. 87-124, for individualprevensjon se s. 39-86.

³⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 6.3.3.

Allmennprevensjon blir normalt påberopt som et skjerpende moment ved straffutmålingen.

Straffen skal videre forhindre at domfelte igjen begår nye lovbrudd. Dette omtales som straffens individualpreventive virkning. De individualpreventive virkningene kan deles i tre:

uskadeliggjørende, avskrekkende og forbedrende virkninger. Virkningene kan opptre enkeltvis eller samlet.³⁵ Individualpreventive hensyn blir hovedsakelig påberopt som formildende moment ved straffutmålingen.

2.2.2. Opprettholdelse av sosial ro

Straffen har også til formål å opprettholde sosial ro ved å tilfredsstille allmennhetens og/eller fornærmedes forventning om at det reageres på urett. I forarbeidene til straffeloven 2005 står det: «Handlinger som krenker private interesser, vil ofte skape en følelse av urett, frykt eller aggresjon hos den eller dem som direkte er rammet. (...) At handlingene blir gjenstand for strafforfølgning, og at den eller de skyldige ilegges straff, har en viktig mentalhygienisk virkning».³⁶ Formålet virker å hensynta gjengjeldelsestanken. Myndighetenes straff skal tilfredsstille fornærmedes og/eller samfunnets ønske om gjengjeldelse.

3. Straffereaksjoner

3.1. Straffeloven § 15

Det er hensiktsmessig å gi en beskrivelse av hvilke reaksjoner som betraktes som straff etter norsk rett.³⁷ Dette fordi straffereduksjonen gir seg uttrykk i nettopp valg av reaksjon og dens lengde. De ulike straffereaksjonene er listet opp i straffeloven § 15; fengsel, forvaring,³⁸ hefte,³⁹ samfunnsstraff, bøter og rettighetstap. Flere av disse kan kombineres.⁴⁰ I straffeloven betegnes de som alminnelige straffer, i avhandlingen vil de betegnes som reaksjoner.

³⁵ Ibid. punkt 6.3.2.

³⁶ Ibid. punkt 6.3.4.

³⁷ Andre reaksjoner benyttes, eksempelvis domsutsettelse, påtaleunntatelse og inndragning. Inndragning betraktes imidlertid ikke som straff, se eksempelvis Rt-2002-1271 (s. 1282 flg.). Se Eskeland, *Strafferett*, s. 493 for mer om reaksjoner som ikke betraktes som straff. Fra 01.07.2014 ventes en ny straffereaksjon å tre i kraft; ungdomsstraff, jf. lov av 20.01.2012, nr. 6.

³⁸ Forvaring er tidsubestemt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 39 c. Saksbehandlingstiden vil neppe ha innvirkning her, da de preventive hensynene gjør seg sterkt gjeldende, særlig behovet for å uskadeliggjøre domfelte.

³⁹ Hefte er en form for mildere fengselsstraff. Reaksjonen brukes ikke lenger. Regler om hefte finnes fortsatt i straffeloven, men videreføres ikke i den nye straffeloven, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 18.2.2.

⁴⁰ Eskeland, *Strafferett*, s. 432-439.

3.2. Fengsel

Fengsel kan bestå i en betinget og/eller en ubetinget reaksjon. Hvor betinget fengsel er eneste reaksjon, innebærer dette ingen frihetsberøvelse. Man er da utenfor fengselet med en prøvetid på normalt to år, jf. straffeloven § 53 (2). Dersom man i prøvetiden begår nye lovbrudd, vil de eldre forholdene spille inn ved straffutmålingen for de nye lovbruddene. Er saksbehandlingstiden lang, kan dette begrunne helt eller delvis betinget fengsel.

Ubetinget fengsel innebærer normalt at domfelte må sone i fengsel, unntaksvis får man gjennomføre straffen utenfor fengselet jf. straffegjennomføringsloven § 16. Ubetinget fengsel vil uansett innebære en grad av frihetsberøvelse, også ved soning utenfor fengselet. Lang saksbehandlingstid kan medføre at lengden av den ubetingede fengselsstraffen blir redusert.

3.3. Samfunnsstraff

Samfunnsstraff innebærer en reaksjon i frihet på lik linje med betinget fengsel. Når domfelte samtykker og «hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet», jf. straffeloven § 28 a (1) bokstav b, kan domfelte på visse vilkår utføre ulønnet samfunnsnyttig arbeid i stedet for fengsel. I dommen fastsettes det et timeantall, gjennomføringstid og en subsidiær fengselsstraff. Ved de mer alvorlige forbrytelsene vil samfunnsstraff være utelukket. Hovedformålet med straffen, prevensjon, taler da mot en slik reaksjon. Samfunnsstraff skal som hovedregel ikke brukes dersom det ville blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år, jf. straffeloven § 28 a (1) bokstav a.⁴¹ Lang saksbehandlingstid kan resultere i at samfunnsstraff idømmes, jf. eksempelvis Rt-2005-185. Som vi skal se, foreligger det da ofte også andre formildende omstendigheter, som rehabiliteringshensyn.

3.4. Bot

Ileggelse av bøter reguleres hovedsakelig av straffeloven §§ 26 a, 27, 28 og 63. Bot som eneste reaksjon brukes først og fremst ved lovbrudd av mindre alvorlig art, eksempelvis trafikkforseelser. Bot blir også idømt ved siden av andre reaksjoner. Bøter innebærer normalt at man må betale en gitt sum til staten, unntaksvis blir boten gjort betinget.⁴² Saksbehandlingstiden kan få betydning ved

⁴¹ Merk unntaket i § 28 a (2).

⁴² Se eksempelvis Rt-2012-1374 (20). Dette videreføres ikke i straffeloven 2005, jf. dens § 34 sammenholdt med kapittel 9.

vurderingen om bot skal ilegges, jf. bl.a. Rt-1988-1383.

3.5. Rettighetstap

Som begrepet tilsier er det her tale om tap av en rettighet. Det kan eksempelvis innebære tap av retten til å inneha en bestemt stilling. Rettighetstapet kan idømmes for et gitt tidsrom eller på ubestemt tid, jf. straffeloven § 33a (2). Saksbehandlingstiden kan også her få betydning. I Rt-2008-913 ble konsekvensen av lang saksbehandlingstid bl.a. at rettighetstapet ikke ble idømt.

4. Straffutmåling

4.1. Utgangspunktet for domstolenes straffutmåling

Lovens strafferammer, bestemmelsene om strafferammene i konkurrenstilfeller,⁴³ og bestemmelsene om å fravike disse, danner utgangspunktet for domstolens straffutmåling.⁴⁴ I tillegg kommer en rekke lovfestede og ulovfestede straffeformildende- og straffeskjerpene omstendigheter.⁴⁵ Domstolene må også forholde seg til Norges internasjonale forpliktelser, deriblant EMK.

Hensynene til prevensjon, likhet⁴⁶ og forholdsmessighet⁴⁷ vil være styrende ved straffutmålingen.⁴⁸ Andenæs skriver at ofte vil følelsen av hva som er en rimelig og rettferdig straff under hensyn både til grovhet av lovovertrедelsen og lovovertrедerens personlige forhold stå i forgrunnen ved straffutmålingen.⁴⁹

4.2. Straffeformildende omstendigheter

Straffeformildende omstendigheter er forhold som stiller den straffbare handlingen i et mildere lys. Det kan være omstendigheter ved tiltalte, overtredelsen eller prosessen som medfører en mulighet til å gå under minimumsstraffen i straffebudet, eller under det etablerte straffenivået.

Omstendighetene kan få utslag i valg av reaksjon og/eller dens lengde/størrelse. Dagens straffelov

43 Hvor tiltalte har begått flere straffbare handlinger kan straffeloven §§ 62 og 63 få betydning ved straffutmålingen.

44 Eskeland, *Strafferett*, s. 457.

45 Nærmere om reaksjonsfastsettelse generelt, se ibid, kapittel XVIII.

46 For mer om likhetsprinsippet se ibid. s 464 flg. og Eckhoff, *Rettferdighet*, s. 183.

47 For mer om forholdsmessighetsprinsippet se Eskeland, *Strafferett* s. 463 og Echoff, *Rettferdighet*, s. 183.

48 Eskeland, *Strafferett*, s. 461.

49 Andenæs, Rieber-Mohn og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*, s. 77.

lovfester noen slike omstendigheter i §§ 55-59. Det er også verdt å merke seg straffeloven § 18 som begrenser adgangen til å idømme ubetinget fengselsstraff hvor tiltalte var under 18 år på handlingstidspunktet.

Flere av de formildende omstendighetene relaterer seg til forhold forut for handlingen eller forhold på handlingstidspunktet. Dette vil være tilfellet for bl.a. høy og lav alder, oppvekstvilkår og berettiget harme. På domstidspunktet kan det i tillegg foreligge etterfølgende forhold som er relevant for straffutmålingen.⁵⁰ Lang saksbehandlingstid vil være et slikt forhold.

5. Hensynene bak lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet

5.1. Behovet for straff avtar med tiden

Det vil være hensiktsmessig å dra paralleller til foreldelse av straffeansvar, jf. straffeloven kapittel seks, som vil være ytterpunktet i denne sammenheng. De samme hensynene vil langt på vei gjelde for vektlegging av lang saksbehandlingstid da det også her kan gå lang tid før tiltalte får sin straffedom, selv om saksbehandlingstiden er innenfor foreldelsesfristene.⁵¹

Flere hensyn begrunner foreldelsesreglene, et hovedhensyn er imidlertid at behovet for å straffe avtar med tiden.⁵² Som Andenæs uttrykker det:

«Har den skyldige oppført seg bra i en årrekke, virker det mot sin hensikt å straffe ham nå (...) Tiden leger alle sår. Både den krenkede og almenheten faller etter hvert til ro, iallfall hvis det ikke gjelder særlig grove forbrytelser.»⁵³

Høyesterett har uttrykket det slik: «Grunnlaget for straff forvitrer med tiden, samtidig som de hensyn som taler mot at straff skal sones, styrker seg».⁵⁴

⁵⁰ Eskeland, *Strafferett*, s. 481.

⁵¹ Samme tankegods begrunner seks måneders fristen for privat påtalebegjæring etter straffeloven § 80.

⁵² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.1.

⁵³ Jf. Andenæs, Rieber-Mohn, og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*, s. 543.

⁵⁴ Jf. Rt-2010-1635 (13).

5.1.1. Den preventive virkningen kan avta

Den individualpreventive- og den allmennpreventive virkningen vil kunne avta dersom det går lang tid frem til endelig dom.⁵⁵ Straffen skal være en reaksjon på uønsket adferd og skal derfor ideelt sett komme i nær sammenheng med lovbruddet. Det antas av både lovgiver og Høyesterett at dersom reaksjonen kommer lenge etter lovbruddet, vil dette kunne svekke dens virkning.⁵⁶ De begrunner imidlertid ikke dette ytterligere.

For den individualpreventive virkningen kan det forklares med at tiltalte kan ha forlatt den kriminelle livsstilen, og et fengselsopphold kan da virke ødeleggende for tiltaltes positive progresjon. Det individualpreventive ligger bl.a. i å hindre domfelte i å begå nye straffbare handlinger. Har tiltalte sluttet med kriminell virksomhet forut for domsavgivelsen er det ikke nødvendig med straff for å oppnå denne individualpreventive virkningen. Behovet for å uskadeliggjøre tiltalte vil da heller ikke være til stede.

Den allmennpreventive virkningen ligger først og fremst i å avskrekke allmennheten og være holdningsskapende. Færre vil nok få med seg at det til slutt kom en reaksjon dersom dette skjer flere år etter politiet fikk kjennskap til gjerningspersonen. Slik kan også den allmennpreventive virkningen svekkes med tiden. Straffetrusselen i seg selv skal imidlertid virke preventivt, jeg kan vanskelig se hvordan denne virkningen svekkes dersom saksbehandlingstiden blir lang.

5.2. Hensyn til tiltalte

Hensynet til tiltalte tilsier at adgangen til å stille vedkommende til ansvar på et tidspunkt bør bortfalle. Både overfor tiltalte og hans nærstående fremstår det som mindre rimelig å straffe lenge etter overtredelsen, selv innenfor foreldelsesfristene.⁵⁷ Slik venting vil sette bånd på tiltaltes private og profesjonelle liv. Disse hensynene ivaretas langt på vei gjennom vektlegging av individualpreventive hensyn i sammenheng med lang saksbehandlingstid. Men hensynet til tiltalte vektlegges også hvor tiltalte ikke har endret sin livsstil. Da kun med begrunnelse om manglende

⁵⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.1.

⁵⁶ Se *ibid.* og bl.a. Rt-2005-343 (17 og 18)

⁵⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.2.1.

oppgjør og usikkerheten det medfører å ha saken hengende over seg.

Fornærmede kan ikke bebreides den lange saksbehandlingstiden. Likevel kan tiden medføre at tiltalte i verste fall, sett fra fornærmedes side, får en helt betinget reaksjon. Domstolen foretar en interesseavveining. Hvor den lange saksbehandlingstiden vektlegges formildende, veier hensynene til tiltalte tyngre enn hensynene til fornærmede. Således ivaretas fornærmede i liten grad der lang saksbehandlingstid vektlegges formildende.

5.3. Oppfordring til myndighetene om å øke effektiviteten

Myndighetene som forårsaker den lange saksbehandlingstiden, opplever ingen konsekvenser rettet direkte mot dem. Når den lange saksbehandlingstiden får betydning ved straffutmålingen skaper dette en oppfordring til myndighetene om å øke effektiviteten. Det er lite ønskelig at saksbehandlingstiden blir så lang at det får vesentlige utslag i straffutmålingen. Dette er direkte uttalt i Rt-2005-919; «Det er uheldig at etterforsking og pådømmelse (...) tar så lang tid at tidsforløpet innvirker på straffutmålingen».

6. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens krav til rettergang innen rimelig tid

6.1. EMKs status i norsk rett

Norge har fra 1999 vært forpliktet til å håndheve EMK som annen formell norsk lov.⁵⁸ Konvensjonen skal i kollisjonstilfeller gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3.⁵⁹ EMK har betydning for norske domstolars praksis hva gjelder lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet. Det er derfor hensiktsmessig med en kort gjennomgang av EMKs krav til tidsbruken i straffesaker.

6.2. Artikkel 6 (1)

Lang saksbehandlingstid kan aktualisere EMK art. 6 (1), som bl.a. gir straffesiktede rett til å få behandlet straffesiktelsen innen «rimelig tid».⁶⁰ Bestemmelsen har ingen absolutt grense. Det foretas en konkret vurdering i hver sak.

Dersom tiltalte er frihetsberøvet gjelder i tillegg art. 5 (3). Den har samme formulering som art. 6 (1) men praktiseres strengere når man allerede er frihetsberøvet.⁶¹

6.2.1. Fristens utgangspunkt

I straffesaker løper rimelig tid-fristen fra straffesiktelse.⁶² Fristen kan begynne å løpe før dersom vedkommende er «substantially affected»⁶³ som følge av en forutgående administrativ prosess.⁶⁴ Begrepet «straffesiktelse» er autonomt⁶⁵ og det er således ikke opp til de nasjonale myndighetene å fastsette begrepets innhold. Dette er EMDs oppgave. EMK hensyntar normalt ikke tidsforløpet fra handlingen frem til siktelse, dens tidsbegrep er således tilnærmet likt avhandlingens.

⁵⁸ Norge ratifiserte EMK allerede i 1951.

⁵⁹ Nærmere om forholdet mellom EMK og formell norsk lov se Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 87-93 og Ruud og Ulfstein, *Innføring i folkerett*, s. 56-65.

⁶⁰ Se også FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheters (SP.) lignende bestemmelser, art. 9 (3) og 14 (3) bokstav c.

⁶¹ Avgjørelse 10.11.69, nr. 2178/64.

⁶² For når man er siktet etter norsk rett se straffeprosessloven § 82. For når man regnes som straffesiktede i EMKs forstand, se Bårdsen, *Lov og Rett*, 1997 s. 323, Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 382-384 og avgjørelse 15.07.82, nr. 8130/78.

⁶³ For mer om når man er «substantially affected» se Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 382-384.

⁶⁴ Avgjørelse 22.05.98, nr. 21961/93.

⁶⁵ For mer om begrepet autonomt, se Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, s. 37.

6.2.2. Rimelig tid-vurderingen

Ved bedømmelsen av om saken er avgjort innen rimelig tid, har EMD utviklet en rekke kriterier. Domstolen vektlegger sakens kompleksitet, både rettslig og faktisk, samt klagerens og myndighetenes opptreden og hva som står på spill for klageren. Myndighetene har ansvar for sakens fremdrift. Ressursmangel er ingen unnskyldningsgrunn. Statene plikter å organisere sitt domstolsvesen slik at domstolene oppfyller kravene i art. 6 (1).⁶⁶

Skyldes forsinkelsen tiltalte, eller hans advokat, vil denne sjeldent få betydning. Dersom saken har flere tiltalte, og den enes forhold ventes å føre til en ikke ubetydelig forsinkelse, vil myndighetene ha plikt til å skille sakene.⁶⁷

Det vil være et viktig moment hvor lang tid som har gått, det er imidlertid store forskjeller på hvor lang tid som kreves for å konstatere brudd. I Bunkate mot Nederland,⁶⁸ som gjaldt forfalskning, var tidsbruken to år og ti måneder. Tiden skyldtes bl.a. total inaktivitet fra myndighetene i femten måneder. Dette var i seg selv nok til å konstatere brudd på art. 6 (1). Mens i Boddaert mot Belgia⁶⁹ godtok EMD at det tok mer enn seks år å avgjøre straffesiktelsen i en drapssak, hovedsakelig grunnet omfattende og vanskelig etterforskning.

Vi skal senere se at de samme kriteriene gjør seg gjeldende i Høyesteretts vurdering av betydningen av lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet.

6.3. Artikkel 13

Ved brudd på EMK art. 6 (1) aktualiseres art. 13. Tidligere var det antatt at art. 13 ikke kom til anvendelse i saker om art. 6 (1), lang saksbehandlingstid. Dette ble avkreftet i Kudla mot Polen.⁷⁰

Artikkel 13 gir den som med grunn kan hevde at vedkommende konvensjonsrettigheter er krenket, rett til et effektivt, nasjonalt rettsmiddel.⁷¹ Ved påstand om brudd på EMK art. 6 (1) oppstiller art. 13

⁶⁶ Avgjørelse 22.08.03, nr. 41666/98

⁶⁷ Avgjørelse 22.09.94, nr. 13616/88.

⁶⁸ Avgjørelse 26.05.93, nr. 13645/88.

⁶⁹ Avgjørelse 12.10.92, nr. 12919/87.

⁷⁰ Avgjørelse 26.10.00, nr. 30210/96.

⁷¹ Se SP. art. 2 (3) bokstav a.

et krav om at det i de nasjonale rettssystemer eksisterer mekanismer for å få fastslått om behandlingstiden er for lang. I tillegg må det ved brudd ytes en form for kompensasjon.⁷²

Artikkel 13 kan ikke oppfattes som et påbud om avvisning ved brudd på art. 6 (1). I saker hvor tiltalte blir dømt vil det etter art. 13 være tilstrekkelig kompensasjon å gi straffereduksjon. Videre kreves det at domstolen på en klar måte anerkjenner at saksbehandlingstiden har vært for lang, samtidig som straffereduksjonen er påviselig og ikke av uvesentlig omfang, jf. bl.a. Beck mot Norge.⁷³ Det antas at det ikke er et krav om at domstolene uttrykkelig må anerkjenne at det foreligger brudd på art. 6 (1), jf. Lie og Berentsen mot Norge.⁷⁴ Dersom det klart foreligger brudd, bør dette imidlertid komme til uttrykk. Hvor domstolene ikke har tatt stilling til om det foreligger brudd gjelder det desto strengere krav til anerkjennelse av at behandlingen har pågått urimelig lenge, jf. Jensen mot Danmark.⁷⁵

Det bør således fremgå av domspremissene at saksbehandlingstiden er vurdert og funnet for lang, og videre at saksbehandlingstiden alene har medført en viss straffenedsettelse. Det fremgår av nevnte dom mot Danmark at dersom det foreligger andre formildende omstendigheter, må vurderingen av disse holdes adskilt fra vurderingen av hvilken betydning saksbehandlingstiden har hatt for straffutmålingen.

Erstatning kan også fungere som kompensasjon, for norsk rett se eksempelvis Rt-1999-264. Det er da straffeprosessloven kapittel 31, særlig § 445, som anvendes. Får vedkommende straffereduksjon som følge av tiden vil det sjeldent være aktuelt å i tillegg gi erstatning, men dette utelukkes ikke.

6.4. Prinsipielle saker mot Norge angående artikkel 6 (1) og artikkel 13

I Lie og Berntsen mot Norge⁷⁶ kom EMD enstemmig til at påstand om brudd på art. 6 (1) og art. 13 måtte avvises som åpenbart grunnløs. Saksbehandlingstiden var nesten åtte år ved Høyesteretts behandling. EMD fant at Høyesterett hadde gitt klagerne medhold i at saksbehandlingstiden var urimelig lang, og at dette hadde hatt avgjørende betydning for straffutmålingen. Klager hadde fått en fullt ut betinget dom og reaksjonens lengde var redusert. EMD mente at dette var tilstrekkelig til å overholde art. 13. Høyesterett hadde ikke avgjort om tiden innebar et brudd på art. 6 (1). EMD la

⁷² Rundskriv, G-13/02.

⁷³ Avgjørelse 26.06.01, nr. 26390/95.

⁷⁴ Avgjørelse 16.12.99, nr. 25130/95.

⁷⁵ Avgjørelse 20.09.01, nr 48470/99.

⁷⁶ Avgjørelse 16.12.99, nr. 25130/94.

ikke avgjørende vekt på dette. I saken var det mulig å påvise nøyaktig hvor stort fradrag i straffen som skyldtes saksbehandlingstidens lengde. Det var imidlertid ikke avgjørende for resultatet, og det kan således ikke oppstilles et absolutt krav om dette.

I Beck mot Norge⁷⁷ ble det heller ikke konstatert brudd. Dette fordi det også her var gitt adekvat kompensasjon. Klageren hadde fått en straff som lå i nedre sjiktet av strafferammen, straffen var betydelig lavere enn straffen i andre sammenlignbare saker. Domstolene hadde langt på vei gitt klager medhold i at det forelå brudd på art. 6 (1). Dette ble vektlagt av EMD. Selv om argumentasjonen på dette punktet kunne vært klarere, var EMD på bakgrunn av opplysninger om straffutmålingspraksis i tilsvarende saker overbevist om at den lange saksbehandlingstiden, over syv år ved Høyesteretts behandling, hadde hatt avgjørende betydning for straffutmålingen.⁷⁸

6.5. Norges oppfyllelse av EMK artikkel 6 (1) og artikkel 13

Norsk intern retts krav til fremdrift i straffesaker oppstiller svært like kriterier som artikkel 6s ordlyd og EMDs tilknyttet praksis. Også straffeloven 2005 sin bestemmelse om temaet oppstiller like vurderingstemaer som EMK.

Domstolene må foreta en noe grundigere drøftelse av tidsaspektet enn tidligere. Høyesterett har imidlertid påpekt og vektlagt tiden også før EMK. Norge bryter fra tid til annen rimelig tid-kravet, likevel er det antatt at det i norsk rett eksisterer effektive, nasjonale rettsmidler som tilfredsstiller art. 6 (1) jf. art. 13, i form av reglene om straffutmåling og erstatning, som «reparerer» eventuelle brudd.

For Norges vedkommende vil saksbehandlingstiden kunne vektlegges selv om den ikke representerer et brudd på EMK art. 6 (1), jf. bl.a. Rt-2003-634. Høyesterett har uttalt at det ofte vil være overflødig å begi seg ut på en slik grensedracting, jf. Rt-1996-173 og Rt-2010-1635.⁷⁹

⁷⁷ Avgjørelse 21.06.01, nr. 26390/95.

⁷⁸ Se avgjørelsene mot Norge 17.01.08, nr. 16468/05 og 31.05.07, nr. 9042/04, hvor art. 6 (1) var brutt.

⁷⁹ Nevnt i fotnote 54.

7. Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet etter norsk intern rett - generelt

7.1. Vurderingen

Hva som anses som «lang» saksbehandlingstid, og hvilken virkning dette eventuelt skal ha, vurderes konkret i hver enkelt sak. Det er altså ikke slik at fire år automatisk gir krav på en 50 % betinget reaksjon.

Lang saksbehandlingstid-vurderingen består av en rekke momenter. Det er som hovedregel det objektive tidsforløpet som skal vektlegges.⁸⁰ Dette innebærer at subjektive forhold som gjør tidsforløpet mer merkbar for den enkelte, normalt ikke skal tas i betraktning.

I Rt-2001-1335 oppstiller Høyesterett en rekke generelle vurderingstemaer for saksbehandlingstidens betydning: «Betydningen må bero på en nærmere vurdering, hvor selve tidsforbruket må sees i sammenheng særlig med sakens art, sakens omfang, sakens kompleksitet, partenes forhold m.v.».

En gjennomgang av rettspraksis viser at det er en sammensatt vurdering. Det vektlegges bl.a. hensynet til å slippe å gjeninnsette tiltalte,⁸¹ saksbehandlingstidens lengde, fremdriften, hvor komplisert og omfattende saken er, hvor alvorlig overtredelsen er, i denne forbindelse hvor sterke preventive hensyn som gjør seg gjeldende, hvordan tiltalte har skikket seg i etterkant av lovbruddet og hvem som er skyld i at tiden drar ut. Tidsmomentet vil også kunne styrkes og svekkes av andre straffeformildende- og straffeskjerpene omstendigheter.⁸²

Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet kan ha ulik vekt ved de forskjellige overtredelsene. Viktige momenter i denne forbindelse vil være overtredelsens alvorlighetsgrad, og om overtredelsen er komplisert å etterforske.⁸³ Allmennpreventive hensyn kan også tilsi at saksbehandlingstiden tillegges begrenset vekt.⁸⁴ Disse gjør seg gjeldende med ulik styrke ved de

⁸⁰ Jf. Eskeland, *Strafferett*, s. 482.

⁸¹ Gjeninnsettelse er når tiltalte i samme sak har vært varetektsfengslet, sluppet ut før endelig dom foreligger og vurderes gjeninnsatt.

⁸² Se eksempelvis Rt-2005-1574 (15).

⁸³ Andenæs, Rieber-Mohn, og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*, s. 473. Se eksempelvis Rt-2009-6 (33) og Rt-2009-22 (46).

⁸⁴ Se eksempelvis Rt-2005-728 (12 og 13), og Rt-2009-19 (13).

forskjellige overtredelsene. Det samme gjelder rehabiliteringshensyn.⁸⁵

7.2. Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid - generelt

Høyesterett har få klare uttalelser om hva som anses som normal saksbehandlingstid i den forstand at tiden ikke får betydning som straffeformildende omstendighet. Det foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak, hvor flere momenter spiller inn. Sakene er ulike, og det er derfor vanskelig å foreta en sammenligning. Likevel kan man til en viss grad utlede et tidsspenn som vanligvis aksepteres og således ikke får innvirkning ved straffutmålingen.

Matningsdal hevder at tidsforløpet mellom handling og dom normalt må være over ett og et halvt år ved tingrettens behandling før tiden blir et viktig moment ved straffutmålingen.⁸⁶ I denne forbindelse viser han til fire dommer; Rt-1984-835, Rt-1986-741 (L.nr. 46/1986), Rt-1986-743 og Rt-1990-520. Ved alle dommene hadde det gått rundt ett og et halvt år ved Høyesteretts behandling. Dette ble ansett innenfor normalen og resulterte ikke i straffereduksjon. Han uttaler seg imidlertid om et annet tidsforløp enn avhandlingens. Uttalelsene vil derfor gi begrenset veiledning for avhandlingens tema.

Høyesterett uttrykker seg relativt generelt i Rt-1997-34. Saksbehandlingstiden var her ett år og ni måneder. Om tiden uttales det: «(...) det samlede tidsforløp er ikke vesentlig lenger enn man må regne med ved en ordinær saksbehandling i tre instanser». Det samme uttrykkes i Rt-2014-397; «Når det bare er gått noe over ett år og ni måneder fra etterforskningen startet til endelig dom i Høyesterett, kan imidlertid tidsbruken i saken ikke få innvirkning på straffutmålingen». På bakgrunn av dette kan det hevdes at Høyesterett som hovedregel i alle fall anser en saksbehandlingstid på opptil ca. to år som normal saksbehandlingstid for tre instanser.

Hva gjelder ytterpunktet nevnes Rt-2001-44. Saksbehandlingstiden var nærmere tre og et halvt år. Om tiden uttales det; «Ved straffutmålingen kan det riktignok normalt ikke legges vekt på et tidsforløp, som må regnes som ordinær saksbehandlingstid i tre instanser, (...). Men i vår sak tok det for det første unødig lang tid før tiltalebeslutningen ble utferdiget etter at etterforskningen var avsluttet i februar 1998, og ikke minst viser jeg til at ankebehandling har tatt i overkant av to år». Høyesterett regner etter dette tre og et halvt år som klart utenfor normalen.

⁸⁵ Se eksempelvis Rt-1993-976 (s. 977) og Rt-2009-290 (19).

⁸⁶ Note 484 på rettsdata til straffeloven § 52.

Generelt vil nok en saksbehandlingstid i underkant av tre år for tre-instans behandling i ordinære saker aksepteres og således ikke resultere i straffereduksjon. Dersom saken er komplisert, vil lengre tid aksepteres,⁸⁷ men er saken oversiktlig, forventes det en kortere saksbehandlingstid.⁸⁸ Dersom myndighetene har vært inaktive, kan også kortere tidsforløp få betydning ved straffutmålingen.⁸⁹ Gjør rehabiliteringshensyn seg gjeldende og/eller tiltalte er ung vil også dette kunne resultere i at Høyesterett vektlegger kortere saksbehandlingstid.⁹⁰

For å kunne si noe mer presist om dette er det nødvendig med en grundig gjennomgang av rettspraksis. Det vil differensiere mellom narkotikaforbrytelser og seksualforbrytelser, da disse to gruppene normalt krenker ulike interesser vil dette gi en interessant sammenligning.

87 Se Rt-2006-1049 (29).

88 Se Rt-2003-43 (10).

89 Se Rt-2005-1210 (15-18).

90 Se Rt-2009-290 (19), (nevnt i fotnote 85), og Rt-2014-346 (25).

8. Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ved narkotikaforbrytelser

8.1. Narkotikaforbrytelser

Narkotikaforbrytelsene står under kapittelet «Almenfarlige Forbrydelser» i straffeloven. Bestemmelsene verner om allmenninteressen. Forbrytelsene reguleres i kapittel 14, hovedsakelig § 162, og legemiddeloven, særlig § 31. Det er i disse bestemmelsene kriminalisert å selge, tilvirke, kjøpe, importere, bruke, oppbevare etc. det lovgiver (helsedirektøren) til enhver tid definerer som narkotiske stoffer.⁹¹

8.2. Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid ved narkotikaforbrytelser

For narkotikaforbrytelser kan det synes som om en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år anses normal for tre-instans behandling, og således ikke vektlegges formildende. Det er imidlertid store forskjeller på overtredelsene, alt fra bruk av hasj til innførsel og salg av store partier heroin betegnes som narkotikaforbrytelser.

Det kan bl.a. vises til Rt-1992-1220 og Rt-1993-1156 (snr. 51/1993), hvor to år ikke ble vektlagt formildende. Det vises videre til Rt-1997-34⁹² i Rt-2002-599, som gjaldt narkotikaforbrytelser. Uttalelsen om at saksbehandlingstid på ca. to år anses som normalt for ordinære saker, har således også betydning for narkotikaforbrytelsene.

Både i Rt-2002-872 og i Rt-1988-368 var saksbehandlingstiden i underkant av tre år. Høyesterett anså dette som «beklagelig lang tid» og vektla tidsforløpet formildende i begge tilfellene. I Rt-2004-1969 var saksbehandlingstiden godt over to år. Dette ble ansett formildende. Hele dommen ble gjort betinget i Rt-1992-914, saksbehandlingstiden var her ca. to og et halvt år. Til slutt nevnes Rt-1995-1856 og Rt-2009-290,⁹³ hvor en saksbehandlingstid på ca. to og et halvt år ble ansett straffeformildende.

Det er imidlertid en rekke eksempler på at dette fravikes. Høyesterett foretar alltid en konkret vurdering av hver enkelt sak. Det er likevel grunnlag for å oppstille en hovedregel på bakgrunn av

⁹¹ Matningsdal, *Norsk spesiell strafferett*, s. 21.

⁹² Nevnt i punkt 7.2.

⁹³ Nevnt i fotnote 85 og 90.

gjennomgått praksis: Høyesterett anser en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år som normal ved narkotikaforbrytelser.⁹⁴

8.3. Avvik

8.3.1. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år ikke vektlegges formildende

8.3.1.1. Innledning

Selv om Høyesterett ofte anser det som normalt med en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år i narkotikasaker har straffereduksjon blitt gitt ved kortere saksbehandlingstid. Særlig gjelder dette hvor saksbehandlingstiden vektlegges sammen med andre momenter. I den videre fremstillingen vil saker hvor en saksbehandlingstid på under to og et halvt år har blitt vektlagt formildende behandles.

8.3.1.2. Rehabilitering

Hvor det foreligger rehabiliteringshensyn i sammenheng med lang saksbehandlingstid går Høyesterett langt i å gi straffereduksjon. I Rt-1984-801 ble det vektlagt formildende at saksbehandlingstiden var nesten to år. Dommen omhandlet kjøp og salg av 50-70 gram hasj. Tiltalte var idømt 90 dager betinget fengsel i herredsretten. Høyesterett opprettholdt dette, begrunnet med at saken var blitt gammel, og at det forelå rehabiliteringshensyn. Tiltalte hadde fullført ettårig grunnkurs, og hadde til hensikt å fortsette sin utdanning. Det forelå heller ingen opplysninger om at han hadde vært innblandet i nye straffbare forhold. Straffens formål, å motvirke straffbare handlinger, var således langt på vei alt innfridd.

I Rt-1986-741 (L.nr. 50/1986) hadde en mann ervervet 180 gram hasj og solgt mesteparten av partiet. Saksbehandlingstiden var her kun ett år og fire måneder. Høyesterett opprettholdt den betingede reksjonen, på syv måneder, som følge av saksbehandlingstiden, og at det forelå en rehabiliteringssituasjon. Tiltalte hadde vært rusmisbruker, men hadde på domstidspunktet avstått fra rusmidler, fullført sin utdanning og var i gang med arbeid som snekker.

⁹⁴ Vekten reduseres ved mer alvorlige narkotikaforbrytelser, se eksempelvis Rt-1986-1184 (s. 1185), Rt-1987-1394 (s. 1396) og Rt-1990-400 (s. 400). Allmennpreventive hensyn veier her tungt, jf. bl.a. Rt-2005-343 (16), (nevnt i fotnote 56).

I Rt-1988-1440 ble hele straffen på 90 dager gjort betinget. Saken gjaldt innførsel av 29 gram hasj. Saksbehandlingstiden var nesten to år. Tiltalte var 20 år, og det hadde i saksbehandlingstiden foregått en klar rehabilitering. Hun hadde flyttet fra det belastede miljøet, gått på folkehøyskole, hun var i gang med utdanning og hadde innledet et samboerforhold.

Vi ser at ved mindre alvorlige narkotikaforbrytelser, hvor rehabiliteringshensyn er til stede er Høyesterett tilbøyelig til å vektlegge en saksbehandlingstid på under to og et halvt år formildende. Likevel kan det hevdes at Høyesterett for de alvorligste sakene var strengere før to-instansreformen.⁹⁵ Det er naturlig at Høyesterett aksepterer noe lenger tid etter reformen ettersom de alvorlige sakene da må gjennom en ekstra instans. Vi skal imidlertid ikke se bort fra at Høyesterett også i dag gir reduksjon i mindre alvorlige saker ved saksbehandlingstid på omtrent to år dersom streke rehabiliteringshensyn gjør seg gjeldende.

8.3.1.3. Inaktivitet fra myndighetenes side

Hvor myndighetene har vært inaktive vektlegges også kortere saksbehandlingstid formildende. Høyesterett ser strengt på liggetid hos politi og påtalemyndighet.

I Rt-2005-1571 var samlet saksbehandlingstid over to og et halvt år. Den nevnes likevel ettersom Høyesterett hadde hovedfokus på at påtalemyndigheten hadde forlagt saken i 15 måneder. Saken gjaldt bl.a. forsøk på innførsel av heroin. Det uttales i dommen at «(...) Jeg må for min del uten videre konstatere at en liggetid på ca. 15 måneder hos statsadvokaten uten at noe er gjort med saken, innebærer en krenkelse av EMK(...)».⁹⁶ Høyesterett var i utgangspunktet enig med straffefastsettelsen til lagmannsretten, ett år ubetinget fengsel, men tiden tatt i betraktning ble straffen satt til syv måneder ubetinget fengsel. Dette til tross for at tiltalte ikke var i en rehabiliteringssituasjon, tvert om, han var på domstidspunktet under forfølgning for nye straffbare forhold.

Det samme ser man i Rt-2005-1574,⁹⁷ hvor liggetiden var 13 måneder. Saken gjaldt forsøk på salg av kokain og medvirkning til salg av hasj og amfetamin. Igjen var den samlede

⁹⁵ To-instansreformen er en reform innen straffeprosessen som trådte i kraft 01.08.1995. Den innebar at alle straffesaker skal behandles i tingretten og deretter eventuelt lagmannsretten. Før denne startet de alvorlige sakene i lagmannsretten, jf. Matningsdal *Lov og Rett*, 2006 s. 430.

⁹⁶ I Rt-2005-1210 (16), (nevnt i fotnote 89), vold mot offentlig tjenestemann, innebar total inaktivitet på ett år brudd på EMK art. 6 (1).

⁹⁷ Nevnt i fotnote 82.

saksbehandlingstiden noe lenger enn to og et halvt år, men hovedfokuset var på de 13 månedene. Høyesterett uttalte; «(...) Dette betyr at saken uten påviselig grunn lå ubehandlet hos påtalemyndigheten i vel ett år. En slik forsinkelse i saksbehandlingen innebærer et brudd på (...) EMK artikkel 6». I tillegg ble tiltaltes positive utvikling vektlagt formildende. Straffens lengde ble opprettholdt, tre år og to måneder, men Høyesterett gjorde to år og to måneder betinget.

Også i Rt-1996-665 ble en liggetid på ca. elleve måneder avgjørende for straffutmålingen. Hele straffen ble gjort betinget. Saken gjaldt oppbevaring av 1 853 gram heroinholdig stoffblanding.

I Rt-2006-1093 hadde tiltalte oppbevart 9746 gram hasj og 657 gram kokain. Saksbehandlingstiden var ca. to år og fire måneder. Høyesterett bemerket at saksbehandlingstiden unødig ble forlenget: «saken på det nærmeste var ferdig etterforsket ved juletider 2004. Siden tiltalebeslutningen først ble tatt ut i slutten av august 2005, finner jeg at tidsforløpet unødig har vært forlenget med åtte måneder». Dette ble tillagt noe formildende vekt ved straffutmålingen.

8.3.2. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på over to og et halvt år vektlegges formildende

8.3.2.1. Innledning

Høyesterett legger også i noen tilfeller mindre eller ingen vekt på tidsforløp som overstiger normal saksbehandlingstid. I den videre fremstillingen vil det gis eksempler på manglende eller redusert vektlegging av saksbehandlingstid på over to og et halvt år.

8.3.2.2. Sakens karakter - omfattende, alvorlige og kompliserte saker

Ved alvorlige saker, eller saker hvor etterforskningen er omfattende og/eller komplisert får politiet og påtalemyndigheten større spillerom hva gjelder saksbehandlingstiden. Høyesterett synes å bruke sakens karakter som betegnelse for omfattende, kompliserte og/eller alvorlige saker.

Sakens karakter nevnes eksplisitt i Rt-2005-923; «(...) tidsforløpet, som etter min mening må tillegges en viss, men - etter sakens karakter - begrenset vekt». Saksbehandlingstiden var ca. tre år. Det var her tale om forsøk på innførsel av et stort kvantum hasj og etterforskningen var omfattende og tidkrevende. Det ble idømt ubetinget fengsel, men lengden ble noe redusert som følge av

saksbehandlingstiden.

I Rt-2010-1082 hadde de tiltalte hatt befatning med ca. 8,8 kilo kokain/amfetamin. Det gikk mer enn tre år fra pågrepelse til endelig dom. Dette skyldtes særlig at etterforskningen var omfattende. Mange personer var innblandet, kommunikasjonskontroll måtte gjennomgås, store deler av dette var på albansk. Høyesterett var enig med lagmannsretten i at saksbehandlingstiden ikke representerte noe brudd på EMK art. 6 (1) og heller ikke at saksbehandlingstiden i seg selv ga grunnlag for fradrag i straffen. Høyesterett uttalte at «saksbehandlingstiden ikke har vært lenger enn det er grunn til å vente i saker av denne art og omfang, og at det ikke har vært ubegrunnede opphold av betydning i fremdriften». Straffen ble satt opp fra henholdsvis seks år, hvorav ett år og seks måneder var gjort betinget på vilkår om narkotikaprogram⁹⁸ til syv år ubetinget fengsel for A og fra seks år ubetinget fengsel til syv år ubetinget fengsel for B.

I Rt-2002-599⁹⁹ ble to menn dømt for innførsel av 75 000 rohypnoltabletter og forsøk på innførsel av ytterligere 57 000 tabletter. I juni 1998 ble de stoppet av tollmyndighetene. Saken kom først opp i Høyesterett 8. mai 2002, ca. fire år etter oppdagelse og anmeldelse av de straffbare forholdene. Om tidsforløpet uttaler Høyesterett; «(...) Det er tale om en forbrytelse med forgreininger til utlandet, og hvor det var nødvendig med bevisopptak i Tsjekkia. I slike saker har ikke tidsforløpet samme vekt som i saker hvor etterforskningen og bevisførselen er mer kurant.(...)». Derimot sies det i dommen at det tillegges noe vekt at det var nærmere to år siden herredsrettens dom. Likevel fikk tiden begrenset vekt. Straffen idømt av lagmannsretten ble ikke endret. Høyesterett må da enten mene at lagmannsrettens straffnivå i utgangspunkt var for lavt, eller at lagmannsretten hadde lagt tilstrekkelig vekt på tiden. Lagmannsretten¹⁰⁰ gir uttrykk for at saksbehandlingstiden, da tre år, vektlegges noe. Det sies imidlertid ikke noe konkret om hvor mye reduksjon som gis på dette grunnlag. Høyesterett gir her begrenset reduksjon selv om saksbehandlingstiden var på ca. fire år. Dette skyldes nok at det her var snakk om organisert og profesjonell virksomhet med forgreininger til utlandet, drevet ut fra et rent profittmotiv med mange involverte, stort kvantum og farlig stoff.

Selv om narkotikaforbrytelser kan ta lang tid å etterforske foretar Høyesterett en avveining også her. Eksempelvis nevnes Rt-1993-1156 (snr. 52/1993) hvor tiltalte hadde ervervet 2,8 kilo hasj og solgt

98 Narkotikaprogram med domstolskontroll kan idømmes etter straffeloven § 53 (3) bokstav e jf. § 53 (6). Målgruppen er rusmiddelmisbrukere som begår rusmiddelrelatert kriminalitet og ønsker hjelp med rusproblemene sine. Det er kun et prøveprosjekt i Bergen og Oslo, men startet alt 01.01.2006. Se kriminalomsorgens hjemmeside for mer informasjon.

99 Nevnt i punkt 8.2.

100 LF-2000-744.

800 gram av dette. Saksbehandlingstiden var ca. tre år. Herredsretten idømt ett år og tre måneder fengsel. Høyesterett idømte samfunnsstraff. Det uttales at selv om det; «må tas hensyn til at framdriften i narkotikasaker med sine forgreninger kan ta atskillig tid, finner jeg at den usedvanlig lange tid som er gått må være avgjørende for reaksjonsformen».

8.4. Skjerpet krav til saksbehandlingstiden

8.4.1. Innledning

Saksbehandlingstiden vektlegges også sammen med andre straffutmålingmomenter. Som vi har sett i punkt 8.3.1. kan dette resultere i at kortere tid enn normal saksbehandlingstid vektlegges formildende. Slike omstendigheter har også betydning for vektlegging av saksbehandlingstid utover dette. Det kan synes som om Høyesterett oppstiller et skjerpet krav til fremdrift i narkotikasakene dersom visse omstendigheter foreligger i sammenheng med lang saksbehandlingstid.

8.4.2. Tiltaltes unge alder

Hvor tiltalte er ung oppstiller Høyesterett et skjerpet krav til fremdrift i straffesaken. Det samme ser vi ved seksualforbrytelsene.¹⁰¹

I Rt-2009-807 hadde to menn, på henholdsvis 22 og 23 år, innført og oppbevart 187 gram amfetamin. Om tiden uttales det «Det er nå tre år og tre måneder siden de to ble siktet (...) det er stor belastning å vente på en straffedom. Spesielt gjelder dette når de domfelte er unge (...)». Straffen ble ett år og to måneder, hvorav ni måneder ble gjort betinget. Høyesterett vektlegger at den lange tiden er en særlig belastning for unge tiltalte.

Lovgiver har signalisert at det er ønskelig med en raskere saksgang hvor tiltalte er ung. Blant annet skal tiltalen som hovedregel avgjøres innen seks uker etter vedkommende er å anse som mistenkt i saken, dersom tiltalte på gjerningstiden var under 18 år, jf. straffeprosessloven § 249 (2).

¹⁰¹ Se punkt 9.3.1.3.

8.4.3. Tiltaltes psyke

Der tiltalte har problemer med sin psykiske helse, vil en lang saksbehandlingstid kunne medføre en ekstra belastning. Høyesterett synes å tillegge saksbehandlingstiden mer vekt hvor dette er tilfellet.¹⁰² Det kan hevdes at også somatiske helseproblemer bør ha samme virkning, uten at jeg har funnet klare eksempler på dette.

Hele straffen ble gjort betinget i Rt-2008-1686. Saken gjaldt oppbevaring og forsøk på innførsel av 48 kilo amfetamin. Det hadde gått nesten ti år siden siktelse ble tatt ut. Tidsforløpet skyldtes hovedsakelig klagesak til EMD. Det uttales i dommen «Som det fremgår av legeerklæringene, har den lange ventetiden (...) vært tyngre for ham enn for de fleste». Tiltalte slet med en rekke psykiske problemer. I en senere dom fra samme saksforhold, Rt-2009-868, ble det derimot ikke gitt fullt ut betinget straff til tross for de ti årene. Om 2008-dommen står det i Rt-2009-868 at det var «(...) personlege omstende som førte til resultatet», altså fullt ut betinget dom.

I Rt-2002-872¹⁰³ ble tiltalte dømt for å ha innført 3,4 kilo kokablader til Norge. Han ble stoppet av tollmyndighetene september 1999. Høyesterett hadde i utgangspunktet ikke motforestillinger mot den straffen som ble fastsatt i de tidligere instansene, 90 dager derav 55 betinget. Det hadde imidlertid tatt betenkelig lang tid; «Fra lovovertrедelsen fant sted nærmer det seg nå tre år, og den domfelte sliter stadig med sin depresjon.(...)». Tidsforløpet medførte en helt betinget straff. Depresjonen blir nevnt og vektlagt sammen med saksbehandlingstiden.

8.4.4. Tiltaltes rehabilitering

Hvor tiltalte i løpet av saksbehandlingstiden har gjennomgått en rehabilitering oppstiller Høyesterett ekstra strenge krav til saksbehandlingstiden. Momentet har sammen med lang saksbehandlingstid blitt vektlagt i en rekke dommer, bl.a.; Rt-1993-976,¹⁰⁴ Rt-2005-781 og Rt-2008-1686.¹⁰⁵

I Rt-2005-781 var straffeloven § 162 (1) og veitrafikkloven § 31 (1) jf. § 24 overtrådt. Overtrедelsene fant sted i prøvetid. Narkotikalovbruddet ble oppdaget ved ransakelse 20. november 2002. Tiltalte hadde flere ganger tidligere blitt dømt for lignende forhold. Han var straffedømt 18

¹⁰² For seksualforbrytelsene se eksempelvis Rt-2004-1408 (11), (nevnt i fotnote 2).

¹⁰³ Nevnt i punkt 8.2.

¹⁰⁴ Nevnt i fotnote 85.

¹⁰⁵ Omtalt i punkt 8.4.3.

ganger.

Høyesterett påpekte at det ikke forelå nye straffbare forhold etter kjøringen. Tidsbruken ble ansett kritikkverdig, særlig at det tok nær to år før dom i første instans. Tiden talte mot ubetinget fengselsstraff og samfunnsstraff fremstod som er bedre virkemiddel for å hjelpe tiltalte videre i å «kontrollere sitt rusmisbruk og sin kriminalitet». Etter dette ble det idømt 60 dager samfunnsstraff.

Hvor tiltalte er i en rehabiliteringssituasjon og har avstått fra kriminalitet i løpet av saksbehandlingstiden har den individualpreventive virkning allerede funnet sted, behovet for straff er da mindre. Høyesterett legger en slik positiv utvikling mye vekt ved straffutmålingen, spesielt ved narkotikaforbrytelsene.

8.4.5. Tiltaltes tilståelse

Det kreves ikke at tiltalte må samarbeide med politi- og påtalemyndighet etter EMK art. 6 (1), jf. Eckle mot Tyskland; «Article 6 does not require a person charged with a criminal offence to co-operate actively with the judicial authorities».¹⁰⁶ Dette vil også gjelde norsk intern rett.¹⁰⁷

Likevel kan det virke som om det oppstilles strengere krav til saksbehandlingstiden, i den forstand at det skal mer til å rettferdiggjør lengre tidsbruk, dersom det foreligger tilståelse. Naturlig nok vil det normalt ta kortere tid å etterforske og pådømme en sak hvor det foreligger tilståelse. Således vil tiltaltes samarbeid kunne få betydning. Det samme vil langt på vei gjelde for seksualforbrytelsene, se eksempelvis Rt-2002-1187.

I Rt-2009-807¹⁰⁸ var saksbehandlingstiden tre år og tre måneder. Høyesterett var i utgangspunktet enig i straffefastsettelsen, ett år og seks måneder ubetinget fengsel. Fra dette ble det gjort fradrag for tilståelse, omtrent 20%. Om tiden uttales det «En så lang saksbehandlingstid i en oversiktlig sak med uforbeholden tilståelse, må gi merkbare utslag i straffen». Straffen ble så satt til ett år og to måneder, hvorav ni måneder ble gjort betinget.

¹⁰⁶ Avgjørelse 15.07.82, nr. 8130/78.

¹⁰⁷ Se straffeprosessloven §§ 230, 232, 90 og 93 (2), og Øyen, *Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen*. Se også straffeloven §§ 167 og 59 (2).

¹⁰⁸ Omtalt i punkt 8.4.2.

8.4.6. Hindre gjeninnsettelse av tiltalte

I flere dommer uttrykker Høyesterett et ønske om å hindre gjeninnsettelse. Det samme ser man i en viss grad for seksualforbrytelsene, eksempelvis Rt-1998-180 «Gjeninnsettelse til kort soning vil medføre en ekstra belastning».

I Rt-2003-52 var saksbehandlingstiden fem år og ni måneder. Saken var ikke komplisert, og den var ferdig etterforsket sommeren 1997. Det uttales at «Ved avgjørelsen må det ses hen til at det vil bli tale om gjeninnsettelse flere år etter løslatelse fra et langt varetektsopphold (...)». Videre uttales det at «Individualpreventive hensyn taler sterkt mot at B og C nå gjeninnsettes til soning (...)». B hadde vært varetektsfengslet i 156 dager og A i 231 dager. Straffen for begge ble satt til fire år og seks måneder. Den delen av straffen som oversteg varetektsfengslingen ble gjort betinget. For A sin del var overtredelsen for alvorlig til å hindre gjeninnsettelse.

I Rt-2009-868¹⁰⁹ gikk det nærmere ti år fra pågrepelse til endelig dom. For Høyesterett var spørsmålet om tiltalte etter denne lange saksbehandlingstiden, som i det alt vesentlige skyldtes fellende dom i EMD, burde gjeninnsettes. Flertallet kom til at tiltalte måtte gjeninnsettes. Mindretallet, på én dommer, stemte mot gjeninnsettelse. Overtredelsen var for alvorlig til å gjøre den gjenværende delen av reaksjonen betinget.

Til slutt nevnes Rt-2008-1686,¹¹⁰ som gjaldt samme saksforhold som Rt-2009-868. Høyesterett gjorde her den gjenværende del av straffen betinget. Det uttales «Det står for meg nokså klart at ingen kriminalpolitiske grunner taler for å gjeninnsette A til soning (...)». Tiltalte hadde fått psykiske lidelser og var i en rehabiliteringssituasjon. Dette, saksbehandlingstiden, og ønske om å hindre gjeninnsettelse ble avgjørende for Høyesterett.

Gjeninnsettelse er særlig lite ønskelig hvor tiltalte har rehabilitert. Tiltalte skal ha kompensasjon for den lange saksbehandlingstiden og det er da praktisk å gjøre den gjenværende delen av reaksjonen betinget. Dette vil også være gunstig med tanke på soningskøen.¹¹¹ Høyesterett tenker imidlertid neppe på presset i kriminalomsorgen ved slike avgjørelser, det er rehabiliteringshensynene som i

¹⁰⁹ Nevnt i punkt 8.4.3.

¹¹⁰ Omtalt i punkt 8.4.3. og nevnt i 8.4.4.

¹¹¹ Per 31.12.2013 var det 1176 ubetingede fengselsdommer i kø, jf. kriminalomsorgens årsstatistikk 2013 s. 57. Se regjeringens forslag til å redusere soningskøen i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014) kapittel 430.

Høyesterett står sterkt. Hvor overtredelsen er svært alvorlig er Høyesterett likevel tilbøyelig til å gjeninnsette tross lang saksbehandlingstid.

8.5. Allmennpreventive hensyn

Allmennpreventive hensyn kan medføre at lang saksbehandlingstid tillegges begrenset eller ingen formildende vekt. Tendensen ved narkotikaforbrytelser er likevel at dersom det går lang nok tid, anser Høyesterett den allmennpreventive virkningen for svekket og vektlegger saksbehandlingstiden ved straffutmålingen. Høyesterett sier imidlertid lite om hvorfor de anser den allmennpreventive virkningen for svekket.

I Rt-2010-1635¹¹² gjaldt tiltalen bl.a. overlevering av to kilo amfetamin. Om allmennprevensjon uttales det; «Det skal utmåles straff for en grov narkotikaforbrytelse, og de allmennpreventive hensyn ville normalt føre til at straffutmålingsmomenter som at den tiltalte er tidligere ustraffet, at han er etablert med familie og fast jobb (...), bare ville ha begrenset vekt ved straffutmålingen. Vurderingen blir en noe annen når det skal utmåles straff for forhold som er blitt meget gamle. Det er likevel det at det nå er 10 år siden (...) siktelse ble tatt ut, som sammen med de allmennpreventive hensyn, er det helt dominerende hensyn ved straffutmålingen». De allmennpreventive hensynene fikk imidlertid begrenset vekt: «Hverken allmennpreventive eller individualpreventive hensyn nødvendiggjør at den tiltalte (...) må sone noen del av straffen». Straffen ble to år og ni måneder hvorav to år og seks måneder ble gjort betinget. Den ubetingede delen ble ansett sonet ved varetektsoppholdet.

Allmennprevensjon stod sterkt i Rt-2009-807.¹¹³ De tiltalte hadde innført og oppbevart ca. 200 gram amfetamin. Saksbehandlingstiden var tre år og tre måneder. Om allmennprevensjon uttales det; «(...) Både stoffets art, mengde og det økonomiske motivet, gjør at allmennpreventive hensyn veier tungt». Dette utelukket en helt ut betinget straff. Tidsmomentet fikk likevel betydelig vekt.

Høyesterett uttalte seg relativt generelt i Rt-1993-976¹¹⁴: «Hensynet til allmennprevensjonen vil svekkes når det er gått så lang tid uten at de domfelte er å bebreide for tidsforløpet, samtidig som hensynet til de domfelte kommer mer i forgrunnen». De tre tiltalte hadde kjøpt to kilo hasj beregnet for innførsel til Norge. Saksbehandlingstiden var nærmere tre og et halvt år. De ble alle idømt

112 Nevnt i fotnote 54 og punkt 6.5.

113 Omtalt i punkt 8.4.2. og 8.4.5.

114 Nevnt i fotnote 85 og punkt 8.4.4.

samfunnsstraff.

Samme synspunkt kommer til uttrykk i Rt-2005-343. Tiltalte hadde solgt 100 gram amfetamin og 300 tabletter rohypnol, samt kjøpt og oppbevart 900 tabletter rohypnol. Saksbehandlingstiden var ca. tre og et halvt år. Det uttales generelt at «Ved utmåling av straff for grove narkotikaforbrytelser vil de allmennpreventive hensyn veie tungt». Høyesterett siterte likevel 1993-dommen, «hensynet til allmennprevensjonen ble svekket når det var gått så lang tid (...)». Det samme gjorde seg gjeldene her, og det ble idømt samfunnsstraff.

8.6. Tiltalte må ikke kunne lastes tidsforløpet

8.6.1. Innledning

I de aller fleste dommene, uavhengig av forbrytelsestypen, tas det stilling til hvem som forårsaket tidsforløpet. Eksempelvis nevnes Rt-1989-1070, Rt-1993-976,¹¹⁵ Rt-1996-665,¹¹⁶ Rt-2007-1326 og Rt-2009-807.¹¹⁷ Det samme vil gjelde for seksualforbrytelser og vil derfor kun behandles her.

Momentet er eksplisitt nevnt i straffeloven 2005 § 78 (1) bokstav e: «uten at lovbrøyteren kan lastes for dette».

I Rt-2011-958 uttalte Høyesterett at «Den lange tidsbruken (...) skyldtes derimot As egne forhold og kan ikke føre til fradrag i straffen». Tiltalte identifiseres som hovedregel med sin forsvarer, jf. eksempelvis Rt-2011-1155. Dersom tiltalte kan lastes for tidsbruken, vil domstolene gjennomgående se bort fra tidsforløpet.¹¹⁸ Dette kan forklares med at hensynene bak lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ikke gjør seg gjeldende når tiltalte selv, og ikke myndighetene, trenere saksbehandlingen.

Det ble i Rt-1998-180¹¹⁹ tatt stilling til beviskravet tilknyttet hvem som forårsaket tidsforløpet og hvorfor. Det ble fastslått at «tvilen må komme domfelte til gode». Hele tidsforløpet ble her vektlagt formildende ettersom det forelå tvil på dette punktet.

Høyesterett avstår fra å gi reduksjon for tidsbruk som kan lastes tiltalte. Det problematiske i denne

¹¹⁵ Nevnt i fotnote 85, punkt 8.4.4. og omtalt i 8.5.

¹¹⁶ Omtalt i punkt 8.3.1.3.

¹¹⁷ Omtalt i punkt 8.4.2., 8.4.5. og 8.5.

¹¹⁸ Se eksempelvis Rt-1995-1673 (s.1674) og Rt-1998-177 (s.178).

¹¹⁹ Nevnt i punkt 8.4.6.

sammenheng vil være å avgjøre hvilken tidsbruk som lastes tiltalte.

8.6.2. Hvilken tidsbruk kan lastes tiltalte?

8.6.2.1. Tidsbruk ved klage til EMD

Her kan Rt-2008-1686 nevnes.¹²⁰ Saken gjaldt oppbevaring og forsøk på innførsel av amfetamin. Narkotikaen ble beslaglagt av politiet 9. januar 1999. Høyesterett idømte, 3. desember 2008, syv år fengsel, hvorav fem år ble gjort betinget. Den ubetingede delen ble ansett sonet ved varetekt.

Det drøftes om tidsforløpet, som skyldtes klage til EMD, skulle få noe virkning for straffutmålingen. Høyesterett uttaler om dette «At denne perioden ikke skal kunne kompenseres på noen måte når klagen vinner frem, er etter min mening ikke akseptabelt». Det påpekes at dersom Høyesterett hadde anvendt konvensjonen slik EMD gjorde, hadde det blitt opphevelse og tidsforløpet ved ny lagmannsrettsbehandling ville da blitt vektlagt. At det ble nødvendig med klage til EMD burde ikke slå ut i disfavør for tiltalte, mente Høyesterett. Hele saksbehandlingstiden, tett oppunder ti år, ble etter dette vektlagt ved straffutmålingen.

Selv om tiltalte forårsaker deler av tidsbruken med klage til EMD blir denne tiden naturlig nok medregnet i den samlede saksbehandlingstiden ettersom tidsbruken ved slik klage ikke skal lastes tiltalte.

8.6.2.2. Tidsbruk som skyldes medtiltalte

I Rt-2010-1635¹²¹ hadde A bl.a. overlevert ca. to kilo amfetamin til B. De ble pågrepet 20. oktober 2000. For B ble tingrettsdommen¹²² endelig. A anket til lagmannsretten og videre til Høyesterett, som tok anken til følge. Saksbehandlingstiden var nesten ti år, dette skyldtes hovedsakelig at B forlot Norge, og det tok tid å få ham utlevert. Forsinkelsen som skyldtes medtiltalte og hans forsvarer, ble ikke tilskrevet A. Hele tidsforløpet ble vektlagt formildende. Høyesterett ga uttrykk for at påtalemyndigheten har plikt til å splitte opp sakene dersom medtiltalte trenerer.¹²³ A ble idømt to år og ni måneder, hvorav to år og seks måneder ble gjort betinget.

¹²⁰ Omtalt i punkt 8.4.3. og 8.4.6., nevnt i 8.4.4.

¹²¹ Nevnt i fotnote 54 og punkt 6.5. Omtalt i 8.5.

¹²² Avsagt 04.05.2009.

¹²³ Dette er de også pliktig til etter EMK, jf. avgjørelse 22.09.94, nr. 13616/88.

8.6.2.3. Tidsbruk som skyldes påtalemyndighetens ønske om samlet pådømmelse

I Rt-2013-160 hadde tiltalte innført 1,9 kilo- og oppbevart 7,2 kilo anabole steroider. Det hadde gått lang tid som følge av at han hadde blitt tatt for nye forhold og påtalemyndigheten ønsket en samlet pådømmelse. Høyesterett uttalte om dette «Saken har blitt gammel. For forholdet fra 2008 er noe av forklaringen at pådømmelsen ble utsatt da tiltalte ble tatt for nye forhold i 2010, og påtalemyndigheten ønsket samlet pådømmelse». Den samlede tidsbruken fikk betydning for straffutmålingen, og ett år av straffen ble gjort betinget. Ønske om samlet pådømmelse kunne ikke lastes tiltalte. Det er imidlertid prosessøkonomisk gunstig med samlet pådømmelse og ved kortere perioder vil nok dette aksepteres.

8.6.2.4. Tidsbruk som skyldes bruk av rettsmidler

Tiden som går med ved bruk av rettsmidler, får sjeldent vekt dersom det har funnet sted en relativt normal fremdrift. Det sies uttrykkelig i Rt-2005-755, som gjaldt ulovlig erverv av narkotiske stoffer med forfalskede resepter. Halvparten av tidsforløpet skyldtes her tiltaltes bruk av rettsmidler, «Denne del av tidsforløpet har beskjedent vekt ved straffutmålingen i denne saken». Dette tidsforløpet kunne lastes tiltalte og fikk således ikke betydning for straffutmålingen. Det er først der bruken tar uforholdsmessig lang tid at den vektlegges formildende, noe annet ville vært lite hensiktsmessig. Dersom eksempelvis ordinær ankebehandling skulle vektlegges formildende, kunne man risikert at ankemuligheten ble brukt til å forlenge saksbehandlingstiden med ønske om straffereduksjon.

8.7. Oppsummering

Lang saksbehandlingstid vektlegges ofte som straffeformildende omstendighet ved narkotikaforbrytelsene.¹²⁴ Den lange saksbehandlingstiden skyldes gjennomgående politiet og/eller påtalemyndigheten, og ikke domstolene. Høyesterett godtar normalt en saksbehandlingstid på opptil to og et halvt år ved narkotikaforbrytelsene.¹²⁵ Saksbehandlingstid på under to og et halvt år vektlegges sjeldent formildende.¹²⁶ Dersom det er snakk om total inaktivitet eller tiltalte er i en rehabiliteringssituasjon blir imidlertid også kortere saksbehandlingstid vektlagt.¹²⁷ Det er likevel uvanlig at Høyesterett etter to-instansreformen trådte i kraft vektlegger saksbehandlingstid på under to og et halvt år formildende ved mer alvorlige saker.

Høyesterett har tillagt saksbehandlingstid på over to og et halvt år liten eller ingen vekt hvor sakene er alvorlig, omfattende og/eller kompliserte å etterforske, så lenge det har vært en viss kontinuerlig fremdrift i saken.¹²⁸ Det avgjørende er her om tidsbruken står i forhold til sakens kompleksitet, alvorlighetsgrad og omfang. Allmennpreventive hensyn kan også tilsi at saksbehandlingstiden får begrenset vekt. Man ser likevel en tendens til at hvor saksbehandlingstiden er ca. tre og et halvt år eller mer, tillegges allmennpreventive hensyn mindre vekt. De preventive hensynene må ses i sammenheng med alvorlighetsgraden av overtredelsen. Jo alvorligere overtredelsen er, jo sterkere gjør slike hensyn seg gjeldende uavhengig av saksbehandlingstiden.¹²⁹

Saksbehandlingstiden kan få mer vekt i sammenheng med andre momenter. Er tiltalte ung,¹³⁰ sliter psykisk,¹³¹ er rehabilitert¹³² eller har tilstått¹³³ stiller Høyesterett et skjerpet krav til tidsbruken. Det samme gjelder ved spørsmål om gjeninnsettelse.¹³⁴ Den delen av saksbehandlingstiden som kan lastes tiltalte, tillegges ikke formildende vekt.¹³⁵ Tidsbruk ved klage til EMD, påtalemyndighetens ønske om samlet pådømmelse og medtiltalte tidsbruk lastes normalt ikke tiltalte.¹³⁶ Tidsforløpet som skyldes bruk av rettsmidler, har derimot beskjedne vekt så lenge det ikke er snakk om liggetid.¹³⁷

¹²⁴ Se punkt 8.2. (3), 8.3.1, 8.4. og 8.6.

¹²⁵ Se punkt 8.2.

¹²⁶ Se punkt 8.2. (2).

¹²⁷ Se punkt 8.3.1.2. og 8.3.1.3.

¹²⁸ Se punkt 8.3.2.2.

¹²⁹ Se punkt 8.5.

¹³⁰ Se punkt 8.4.2.

¹³¹ Se punkt 8.4.3.

¹³² Se punkt 8.4.4.

¹³³ Se punkt 8.4.5.

¹³⁴ Se punkt 8.4.6.

¹³⁵ Se punkt 8.6.1.

¹³⁶ Se punkt 8.6.2.1. - 8.6.2.3.

¹³⁷ Se punkt 8.6.2.4.

9. Lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet ved seksualforbrytelser

9.1. Seksualforbrytelser

Seksualforbrytelsene kan deles i to: forbrytelser som krenker den enkelte og forbrytelser som krenker allmennheten. Eksempel på det første er voldtekt og seksuell omgang med mindreårig. Eksempel på gruppe nummer to er incest og pornografi.¹³⁸ Incest og eksempelvis barnepornografi kan imidlertid også krenke den enkelte. Hovedfokuset vil ligge på seksualforbrytelser som krenker den enkelte. Seksualforbrytelser reguleres i straffelovens kapittel 19. Bestemmelsene sanksjonerer seksuell omgang, seksuell handling og seksuell krenkende adferd.

9.2. Hva som anses som «normal» saksbehandlingstid ved seksualforbrytelser

Det er også her vanskelig å si noe generelt om hva som anses som normal saksbehandlingstid og således ikke vektlegges formildende. Sakene er svært forskjellige; alt fra blotting til grove gruppevoldtekter. Likevel vil jeg forsøke å utlede noen generelle betraktninger ved hjelp av høyesterettspraksis.

Ved seksualforbrytelser kan det synes som om saksbehandlingstiden må være nærmere tre år før Høyesterett vektlegger den formildende. Som argument for dette nevnes igjen Rt-1997-34,¹³⁹ som gjaldt overgrep mot barn under 14 år. Cirka to år ble her ansett som ordinær saksbehandlingstid for tre instanser. I Rt-2011-364 hadde tiltalte hatt seksuell omgang med et fosterbarn. Vedrørende tiden uttales det «Den totale saksbehandlingstiden fra anmeldelsen (...) og frem til i dag er i overkant av to år. Dette er ikke en urimelig lang tid». Heller ikke i Rt-2006-37 ble to år vektlagt formildende. I Rt-1995-1001 var saksbehandlingstiden i underkant av to og et halvt år, dette resulterte ikke i straffereduksjon.

Når saksbehandlingstiden nærmer seg tre år, eller mer, vektlegges den stort sett ved straffutmålingen. I Rt-1989-1309 hadde tiltalte hatt samleie med en sovende kvinne, Høyesterett uttalte at det hadde gått «(...) usedvanlig lang tid siden forbrytelsen ble begått og anmeldt – praktisk talt 3 år». Dette resulterte i at hele straffen ble gjort betinget. Hele straffen ble også gjort betinget i

¹³⁸ Andenæs, *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene* s. 136.

¹³⁹ Nevnt i punkt 7.2. og 8.2.

Rt-1990-925, hvor saksbehandlingstiden var tre år. I Rt-2004-1902 var saksbehandlingstiden ca. to år og ni måneder. Dette ble vektlagt formildende. Videre var det i Rt-1994-1032 gått tre år fra anmeldelse og legesjekk til endelig dom, dette ga utslag både i straffens lengde og valg av reaksjon. I Rt-2005-101 ble tre år og to måneder tillagt en viss vekt. Til slutt nevnes Rt-2005-919,¹⁴⁰ hvor en saksbehandlingstid på tre år og fire måneder ble vektlagt formildende, dette til tross for at noe av tidsforløpet kunne lastes tiltalte.

Etter dette anses en saksbehandlingstid på opptil nærmere tre år som normal for seksualforbrytelser. Det er likevel mange avvik fra dette.

9.3. Avvik

9.3.1. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på nærmere tre år ikke vektlegges formildende

9.3.1.1. Innledning

For seksualforbrytelsene kan det synes som om det skal mer til før saksbehandlingstiden blir et viktig moment sammenlignet med narkotikaforbrytelsene. Dette kan skyldes at disse forbrytelsene hovedsakelig krenker enkelt individet. Det vil her normalt være en fornærmede i motsetning til ved narkotikaforbrytelsene. Det er likevel eksempler på at saksbehandlingstid på godt under tre år har blitt vektlagt formildende.

9.3.1.2. Belastning for tiltalte

At lang saksbehandlingstid oppleves som en belastning for tiltalte er en av hovedbegrunnelsene for vektlegging av denne straffeformildende omstendigheten.¹⁴¹ I Rt-1988-1383¹⁴² ble en mann idømt åtte måneder fengsel, hvorav fem måneder ble gjort betinget. Overtredelsen bestod bl.a. i utuktig omgang på grensen til samleie med en 13 år gammel jente. Fra forholdet ble oppdaget, anmeldt og tiltalte la alle kortene på bordet, gikk det ca. to år før endelig dom forelå. Høyesterett mente at så alvorlige forhold ikke kunne straffes med en helt betinget dom. Det uttales imidlertid at;

¹⁴⁰ Nevnt i punkt 5.3.

¹⁴¹ For narkotikaforbrytelser se eksempelvis Rt-2010-1635 (14), (nevnt i fotnote 54 og punkt 6.5., omtalt i 8.5. og 8.6.2.2.).

¹⁴² Nevnt i punkt 3.4.

«Tidsforløpet må ha vært en betydelig belastning for ham, og bør tillegges vekt ved straffutmålingen». Etter dette ble straffen satt til åtte måneder hvorav fem måneder ble gjort betinget, og boten ble sløyfet. Andre formildende omstendigheter nevnes ikke. At det er en belastning for tiltalte å vente på en straffedom gjelder generelt. Dommen ble imidlertid avsagt når Høyesterett var første ankeinstans.¹⁴³

Det samme ser vi i Rt-1988-62 som gjaldt grove seksuelle overgrep mot to mindreårige barnebarn. Saksbehandlingstiden var ca. to og et halvt år. Høyesterett uttaler «Tidsforløpet må antas å ha betydd en tung belastning for domfelte». Det ble etter dette gitt en deldom. Her forelå det imidlertid også andre formildende omstendigheter; tiltalte var 70 år og hans helsetilstand var dårlig.

9.3.1.3. Ung alder

Hvor tiltalte er ung kan kortere saksbehandlingstid få betydning for straffutmålingen. Dette var også tilfellet for narkotikaforbrytelsene.¹⁴⁴ Det er imidlertid få dommer fra nyere tid som opprettholder dette.¹⁴⁵

I Rt-1984-1420 var tiltalte 16 1/2 år på gjerningstidspunktet. Han ble dømt for forsøk på voldtekt til utuktig omgang. Saksbehandlingstiden var ett år og ni måneder. Sammen med hans godeandel og unge alder ble saksbehandlingstiden vektlagt formildende. Hele straffen var gjort betinget i herredsretten, dette ble opprettholdt av Høyesterett.

Alderen virker imidlertid avgjørende for Høyesteretts synspunkt. Det uttales i dommen at «Jeg legger vesentlig vekt på at domfelte bare var 16 1/2 år da den straffbare handling ble begått (...) I den tid som er gått - 1 år og 9 måneder - har det ikke vært noe å utsette på domfeltes vandel. (...)». Straffen ville neppe blitt betinget utelukkende som følge av saksbehandlingstiden. Det forelå også dissens, 3-2. To av dommerne ville gjøre hele straffen ubetinget.

De tiltalte var i Rt-1990-729 henholdsvis 17 år og én måned og 16 år og to måneder. Saken gjaldt voldtektforsøk av en 23 år gammel, psykisk utviklingshemmet kvinne. Saksbehandlingstiden var ca. to år og fire måneder. Anken for den eldste ble forkastet. Om tiden uttales det «Selv om

¹⁴³ Se fotnote 95.

¹⁴⁴ Se punkt 8.4.2.

¹⁴⁵ Ung alder kan fortsatt være avgjørende for reaksjonsfastsettelsen ved seksualforbrytelser, jf. Rt-2013-734 (35). Lang saksbehandlingstidproblematikken var imidlertid ikke til stede.

forholdet er blitt meget gammelt - snart to år og fire måneder - og de to var meget unge da forbrytelsen ble begått, finner jeg ikke grunnlag for en helt betinget fengselsstraff. (...) jeg legger noe vekt på aldersforskjellen. (...) Jeg er kommet til at dette bør medføre at den ubetingede del av As straff nedsettes fra 90 til 45 dager». Saksbehandlingstiden ble vektlagt. Likevel er det også her særlig fokus på alderen. Forholdet var for alvorlig til en helt betinget dom.

Det lar seg vanskelig avgjøre om alderen alene ville hatt samme virkning i disse dommene. Likevel virker det som at hvor tiltalte er særlig ung kan dette sammen med saksbehandlingstiden føre til noe reduksjon også ved tidsforløp rett over og rett under to år. Det vil nok sjeldnere skje etter to-instansreformen trådte i kraft, og straffenivået økte.

9.3.1.4. Inaktivitet fra myndighetenes side

Manglende aktivitet og fremdrift fra myndighetenes side fører ofte til at saksbehandlingstiden vektlegges formildende. Det samme gjaldt for narkotikaforbrytelsene.¹⁴⁶

I en voldtektssak inntatt i Rt-2013-521 ble en liggetid på ett år og syv måneder ansett å stride mot EMK art. 6 (1). Det viser at også ved seksualforbrytelsene kan kortere saksbehandlingstid føre til straffereduksjon dersom det er snakk om total inaktivitet. Den samlede saksbehandlingstiden var på nærmere fem år, det var imidlertid liggetiden som ble avgjørende. Straffens lengde ble av lagmannsretten redusert med ca. 50 %, noe Høyesterett opprettholdt.

I Rt-2010-1592, som gjaldt overtredelse av straffeloven § 192 (1) bokstav b, fikk ti måneder liggetid betydning for straffutmålingen. Den samlede saksbehandlingstiden var her ca. tre år og fem måneder.¹⁴⁷ Det uttales at tiltaltes «anke til Høyesterett ble liggende ubehandlet på statsadvokatens kontor i 10 måneder. Det er grunn til å ta hensyn til dette i straffutmålingen (...)». Straffens lengde ble redusert med tre måneder.

I Rt-2013-856 var saksbehandlingstid ca. ett år og ti måneder.¹⁴⁸ Saken gjaldt overtredelse av straffeloven § 192 (1) bokstav b. I overkant av tre år og tre måneder ble ansett som riktig utgangspunkt for straffutmålingen. Likevel ble det idømt nettopp tre år og tre måneder. Dette fordi forhandlingene i Høyesterett ble utsatt to ganger uten at tiltalte kunne lastes dette. Det ble

¹⁴⁶ Se punkt 8.3.1.3.

¹⁴⁷ Anmeldt 21.07.2007, jf. LB-2009-64898.

¹⁴⁸ Anmeldt 20.08.2011, jf. LH-2012-63568.

karakterisert som en belastning for tiltalte og medførte «at den samlede saksbehandlingstid har blitt lengre enn den ellers ville vært».

Dersom saksbehandlingstiden blir forlenget som følge av forhold som med rimelighet kunne vært unngått, spesielt total inaktivitet, vektlegges dette ved straffutmålingen, også ved kortere saksbehandlingstid.

9.3.2. Avvik fra utgangspunktet om at en saksbehandlingstid på nærmere tre år, eller over, vektlegges formildende

9.3.2.1. Innledning

Det finnes en rekke eksempler på manglende eller redusert vektlegging av saksbehandlingstid på nærmere tre år eller over.

9.3.2.2. Omfattende etterforskning¹⁴⁹

I Rt-2003-214 ble en prest dømt for seksuelle overgrep mot sine tre mindreårige døtre samt misbruk av sin stilling ved å skaffe seg utuktig omgang med en voksen kvinne. Høyesterett skjerpet straffen fra fem år til seks år ubetinget fengsel. Om saksbehandlingstiden uttales det; «Domfelte har anført at det er gått lang tid – omkring 4 år – fra forholdene ble anmeldt til endelig dom nå foreligger. Siden A bestred å ha begått de forholdene han er domfelt for, var det nødvendig for påtalemyndigheten gjennomføre en meget omfattende etterforskning. (...) Under disse omstendighetene kan tidsforløpet etter mitt syn ikke tillegges nevneverdig vekt ved straffutmålingen (...).» Når tiltalte ikke tilstår aksepteres det normalt at etterforskningen tar noe lenger tid. Dette er naturlig da det ved manglende tilståelse kan være behov for en mer omfattende etterforskning.

I Rt-2013-1075 ble en saksbehandlingstid på tre år og én måned ikke vektlagt formildende. Saken gjaldt seksuell omgang med fornærmede fra hun var åtte til hun ble fjorten år. Høyesterett uttaler at «I tilsvaret til Høyesterett har påtalemyndigheten uimotsagt gjort rede for en omfattende etterforskning som viser at saken måtte ta tid (...) Tidsforløpet fra anmeldelse til tiltalebeslutning og senere dom gir etter dette ikke grunnlag for å redusere straffen».

¹⁴⁹ Det samme var tilfellet for narkotikaforbrytelsene, se punkt 8.3.2.2.

Hvor saken er omfattende og komplisert er Høyesterett lite villig til å vektlegge saksbehandlingstiden formildende, også hvor saksbehandlingstiden overstiger tre år.

9.3.2.3. Alvorlighetsgraden av overtredelsene

Hvor overtredelsene er svært alvorlige og allmennpreventive hensyn derfor står særlig sterkt vil Høyesterett ofte avstå fra å gi straffereduksjon selv ved lang saksbehandlingstid.¹⁵⁰

I Rt-2000-1886 gjaldt tiltalen alvorlige seksuelle overgrep mot tiltaltes daværende stedatter. Forsvareren anførte at det var gått over fire år fra forholdet ble anmeldt til endelig dom. Til dette bemerker Høyesterett at det ikke er noen « (...) grunn til å ta noe særlig hensyn til at det har tatt tid å etterforske og pådømme saken». Mer blir ikke sagt om tidsforløpet som overhodet ikke vektlegges. Det bemerkes at det er snakk om mange og til dels grove overgrep mot barn under ti år som medførte alvorlige psykiske problemer, og som startet allerede når barnet var fem år. Høyesterett idømte fire år og tre måneder ubetinget fengsel, ett år og tre måneder strengere enn i lagmannsretten.

Det kan hevdes at Høyesterett mener at saken er for alvorlig til å gi reduksjon grunnet saksbehandlingstiden, selv om dette ikke uttales. Dette fordi det vil gi en dårlig allmennpreventiv virkning. En annen forklaring er at Høyesterett ikke ser på tidsbruken som urimelig. Det kan ta lang tid å etterforske overgrep som sprer seg utover en fem års periode mot et lite barn, og som har vært igjennom tre instanser. Mest sannsynlig var det en kombinasjon som var avgjørende for Høyesteretts resultat. Det er likevel kritikkverdig at Høyesterett ikke gir en begrunnelse for hvorfor saksbehandlingstiden ikke vektlegges. Det kan fremstå som noe tilfeldig hvem som får straffereduksjon som følge av lange saksbehandlingstid.

I Rt-1998-180¹⁵¹ ble en mann idømt ett år og seks måneder fengsel, hvorav 120 dager ble gjort betinget, for voldtektsforsøk og legemsfornærmelse. Saken kom for Høyesterett ca. åtte år etter tiltalebeslutning ble tatt ut. Tidsforløpet skyldtes hovedsakelig at tiltalte hadde oppholdt seg i utlandet. Dette tidsforløpet ble medregnet i den samlede saksbehandlingstiden. Fornærmede slet med psykiske problemer i etterkant og forsøkte å ta sitt eget liv. Det påpekes at forholdets karakter

¹⁵⁰ Dette så vi også for narkotikaforbrytelsen, se punkt 8.3.2.2. og 8.5., det virker imidlertid å stå sterkere ved seksualforbrytelsene.

¹⁵¹ Nevnt i punkt 8.4.6. og 8.6.1.

tilsa en streng straff. Selv om Høyesterett konkluderte med at utenlandsoppholdet skulle medregnes i saksbehandlingstiden, tillegges den lange saksbehandlingstiden begrenset vekt. Bare fire måneder ble gjort betinget til tross for at saksbehandlingstiden var ca. åtte år.

I Rt-2013-577 ble en saksbehandlingstid på ca. tre år og to måneder¹⁵² ikke engang nevnt av Høyesterett. Saken gjaldt seksuelle handling på grense til seksuell omgang med tiltaltes 14 år gamle svoger. Noen av overgrepene skjedde etter fylt 14 år. Tiltalte hadde utnyttet fornærmedes tillit og familierelasjonen. Høyesterett nektet anken fremmet. Lagmannsrettens flertall vektla heller ikke saksbehandlingstiden. Igjen er Høyesterett lite villig til å redusere straffen i alvorlige overgrepssaker, tross lang saksbehandlingstid.

I Rt-2001-408¹⁵³ hadde tiltalte hatt utuktig omgang med sitt barnebarn fra hun var fire år til hun fylte fjorten år. Hun hadde fått alvorlige psykiske skader som følge av overgrepene. Saksbehandlingstiden var ca. tre år og en måned. Det uttales om overgrepene at «Ved straffutmålingen legger jeg vesentlig vekt på de massive overgrep som har foregått over en lang periode, fra B kun var fire år. Overgrepene har vært usedvanlig nedverdiggende og smertefulle, og innebærer et massivt tillitsbrudd (...)». Om saksbehandlingstiden uttales det «Strafforfølgningen etter anmeldelsen har ikke tatt uvanlig lang tid (...)». Tiden ble her overhodet ikke vektlagt.

9.4. Allmennpreventive hensyn

De allmennpreventive hensynene har stor vekt ved seksualforbrytelsene, særlig gjelder dette ved overgrep mot barn. I Rt-1986-520¹⁵⁴ uttales det «Ut fra almenpreventive hensyn må det reageres strengt ved seksuelt misbruk av barn (...)». Det samme er lagt til grunn av Justisdepartementet som uttaler; «Slik departementet ser det, er seksuelle overgrep mot barn, og da særlig grove overgrep mot mindre barn, av de mest klanderverdige lovbruddene. Det bør derfor av almenpreventive hensyn reageres sterkt mot slike straffbare handlinger» (sic).¹⁵⁵

Lovgiver skriver om straffens formål «I saker som gjelder (...) seksuallovbrudd bør domstolene likevel være svært forsiktige med å idømme samfunnsstraff. I slike saker vil hensynet til straffens formål normalt tale mot en reaksjon i frihet».¹⁵⁶

¹⁵² Anmeldt 20.02.2010, jf. LF-2012-64944-1.

¹⁵³ Nevnt i punkt 1.3. petitavsnittet.

¹⁵⁴ Nevnt i punkt 1.3. petitavsnittet.

¹⁵⁵ NOU 1997: 23 s. 91, jf. Ot.prp. nr. 20 (1991–1992) s. 33.

¹⁵⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446.

Det står lite om både individualpreventive- og allmennpreventive hensyn i de nevnte dommene. Uttalelsene om at hensynet til allmennprevensjonen svekkes med tiden og hensynet til de domfelte kommer mer i forgrunnen, synes ikke å være gjentatt ved seksualforbrytelsene. Dette gjør det vanskelig å si noe konkret, annet enn at det kan virke som om de allmennpreventive hensynene generelt vektlegges i større grad ved seksualforbrytelsene enn ved narkotikaforbrytelsene. Noe som også vil være naturlig ettersom seksualforbrytelsene hovedsakelig sanksjonerer krenkelse av enkeltindividet i motsetning til narkotikaforbrytelsene som beskytter allmenninteresse i større grad. Hensynet til domfelte må her avveies mot hensynet til fornærmede.

9.5. Rehabilitering

Hensyn til rehabilitering nevnes sjeldnere i vurderingen av saksbehandlingstiden ved seksualforbrytelsene enn ved narkotikaforbrytelsene. Dette kan forklares med at det lettere kan oppstå rehabiliteringssituasjoner ved mindre narkotikaforbrytelser med tanke på at domfelte ofte er rusmisbruker. Lignende hensyn er likevel nevnt i noen dommer.

I Rt-1984-1420¹⁵⁷ gjaldt overtredelsen forsøk på voldtekt til utuktig omgang. Høyesterett uttaler «I den tid som er gått - 1 år og 9 måneder - har det ikke vært noe å utsette på domfeltes vandel». Sammen med saksbehandlingstiden ble det vektlagt formildende at tiltalte hadde oppført seg bra, kommet i arbeid, hatt ordnede pengeforhold og forsøkt å yte tilskudd til foreldrenes økonomi.

I Rt-1989-1309¹⁵⁸ ble hele straffen gjort betinget som følge av en saksbehandlingstid på tre år og «av hensyn til reetableringen av familieforholdet finner jeg at det ville være uheldig om domfelte etter så lang tid skulle settes inn for soning».

I Rt-1994-1032¹⁵⁹ ble tiltalte bl.a. dømt for utuktig omgang med mindreårig. Straffen ble satt til 60 dager, hvorav 30 dager betinget. De resterende 30 dagene ble ansett sonet ved varetekt. Høyesterett uttaler; «(...)Det er således nå tale om gjeninnsettelse i fengsel, noe som fremstår som lite hensiktsmessig med tanke på domfeltes rehabilitering. Et vesentlig moment i denne forbindelse er også at det nå er gått tre år (...)». Forgåelsen ble anmeldt like etter overgrepet, og legeundersøkelsen ble foretatt i september 1991. Det var her snakk om andre lovbrudd i tillegg til seksuallovbruddet,

¹⁵⁷ Omtalt i punkt 9.3.1.3.

¹⁵⁸ Omtalt i punkt 9.2.

¹⁵⁹ Nevnt i punkt 9.2.

tiltalte var 19 år, og det var ikke det mest alvorlige straffebudet som ble overtrådt. Dette kan forklare vektleggingen av rehabiliteringshensyn.

I Rt-2004-1902¹⁶⁰ hadde tre personer sammen skjenket og voldtatt en 15 år gammel jente. Forsvareren til A anførte at det måtte tale i formildende retning at A i senere tid hadde vist en god utvikling som hadde ført til en positiv endring i hans livssituasjon. Om dette uttaler Høyesterett «Dette finner jeg det vanskelig å vektlegge i en sak som denne». Det var her snakk om en grov gruppevoldtekt og Høyesterett var forståelig nok ikke villig til å vektlegge As rehabilitering, selv om saksbehandlingstiden på ca. to år og ni måneder ble tillagt noe vekt.

Bortsett fra disse dommene finnes det tilsynelatende få eksempler på at Høyesterett eksplisitt nevner rehabilitering i sammenheng med saksbehandlingstiden ved seksualforbrytelsene. Lovgiver har for seksualforbrytelsene gått inn for skjerping av straffenivået.¹⁶¹ Det kan virke som om det for disse forbrytelsene jevnt over reageres strengt og allmennpreventive hensyn tillegges stor vekt, i hvert fall i senere tid. Noe også Rt-2004-1902 demonstrerer. Om seksualforbrytere kan rehabiliteres er noe omdiskutert.¹⁶² Høyesterett virker uansett lite tilbøyelig til å vektlegge dette hensynet ved seksualforbrytelsene i dag.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Prop. 97 L (2009-2010) punkt 5.

¹⁶² Det tilbys program til seksualforbrytere, bl.a. Bergen fengsels seksualforbryterprogram. Det er imidlertid lite forskning på virkningen av dette.

9.6. Oppsummering

Lang saksbehandlingstid kan føre til straffereduksjon også ved seksualforbrytelsene.¹⁶³ Likevel synes det som om det her skal mer til for at tiden vektlegges.¹⁶⁴ Saksbehandlingstiden vektlegges sjeldent før det har gått nærmere tre år.¹⁶⁵ Hvor overgrepene skjer mot enkeltindivider virker Høyesterett strengere enn hvor overtredelsene retter seg mot allmennheten slik som ved narkotikaforbrytelsene.

Høyesterett vektlegger sjeldent kortere tidsforløp enn normal saksbehandlingstid. Det må da være snakk om unødvendig tidsbruk eller liggetid,¹⁶⁶ og det må ofte være i sammenheng med andre formildende omstendigheter, bl.a. ung alder.¹⁶⁷ Det er likevel få eksempler på dette fra nyere tid. Er overgrepene svært grove, spesielt overgrep mot barn, finnes det ingen eksempler på reduksjon ved kortere saksbehandlingstid. Dersom saken er omfattende og/eller komplisert å etterforske, tillegges saksbehandlingstiden liten vekt.¹⁶⁸ Videre står de preventive hensynene sterkt ved seksualforbrytelsene, og de allmennpreventive hensynene taler for en streng straff.¹⁶⁹ De allmennpreventive hensynene virker ikke å avta på samme måte som ved narkotikaforbrytelsene. Rehabiliteringshensyn vektlegges også sjeldnere ved seksualforbrytelsen enn ved narkotikaforbrytelsene, men nevnes og vektlegges tidvis.¹⁷⁰

Hvor det er snakk om svært alvorlige, langvarige overgrep, som innebærer misbruk av tillit, og som har resultert i omfattende psykiske problemer for fornærmede er Høyesterett lite villige til å vektlegge saksbehandlingstiden ved straffutmålingen.¹⁷¹ Seksualforbrytelsene er ofte så alvorlige at allmennpreventive hensyn og hensynet til fornærmede kommer mer i forgrunnen enn hensynet til tiltalte. Hensynet til lovbryteren, som langt på vei begrunner vektleggingen av lang saksbehandlingstid som formildende omstendighet, får et konkurrerende hensyn ved de fleste seksualforbrytelsene: hensynet til fornærmede. Hvor domstolene vektlegger den lange saksbehandlingstiden formildende veier hensynene til tiltalte tungt. Denne vektskålen bikker fort andre veien hvor det er en fornærmede å hensynta.¹⁷²

¹⁶³ Se punkt 9.2. (3), punkt 9.3.1.1.-9.3.1.4.

¹⁶⁴ Se punkt 9.2. (3), punkt 9.3.2.1.-9.3.2.3, punkt 9.4. og 9.5.

¹⁶⁵ Se punkt 9.2. (2 og 3).

¹⁶⁶ Se punkt 9.3.1.4.

¹⁶⁷ Se punkt 9.3.1.3.

¹⁶⁸ Se punkt 9.3.2.2.

¹⁶⁹ Se punkt 9.3.2.3. og 9.4.

¹⁷⁰ Se punkt 9.5.

¹⁷¹ Se punkt 9.3.2.3.

¹⁷² Se ibid og 9.4.

10. Virkningen av vektlegging av lange saksbehandlingstiden som straffeformildende omstendighet

Ut ifra den ovenstående gjennomgangen ser vi at det gis straffereduksjon som følge av lang saksbehandlingstid. Straffereduksjonen gis i form av valg av reaksjon og/eller i form av reaksjonens lengde. Både ved seksualforbrytelsene og narkotikaforbrytelsene er det en rekke eksempler på at straffen blir gjort helt eller delvis betinget og/eller at lengden reduseres. Det kan virke som om straffereduksjonen samlet er noe større ved narkotikaforbrytelsene.¹⁷³ Dette kan ha flere forklaringer, bl.a. strafferammen i straffebudene, andre formildende og skjerpende omstendigheter, men også at overtredelsene innebærer en krenkelse av allmennheten og ikke enkelt individet. Det er verdt å merke seg at Høyesterett her virker tilbøyelig til å gi mer og oftere straffereduksjon.

Den lange saksbehandlingstiden har ved narkotikaforbrytelsene også medvirket til idømmelse av samfunnsstraff; Rt-1993-1156 (snr 52/1993),¹⁷⁴ Rt-1993-976,¹⁷⁵ Rt-2004-772, Rt-2005-781¹⁷⁶ og Rt-2005-343.¹⁷⁷ Det er i Rt-2005-755¹⁷⁸ uttalt uttrykkelig at lang saksbehandlingstid kan begrunne samfunnsstraff: «Det eneste forholdet som eventuelt kunne begrunne samfunnsstraff, måtte være at det nå er 23 måneder siden de straffbare forhold ble begått».

At det idømmes samfunnsstraff ser vi imidlertid bare for narkotikaforbrytelsene. Jeg kan ikke se at det foreligger noen dommer hvor samfunnsstraff har blitt idømt hovedsakelig som følge av lang saksbehandlingstid ved seksualforbrytelsene. Det finnes likevel eksempler på at samfunnsstraff også her blir benyttet, men da ikke som følge av saksbehandlingstiden. I Rt-2004-327 stadfestet Høyesterett, under tvil, lagmannsrettens dom på samfunnsstraff. Tiltalte hadde forgrepet seg på en syv år gammel jente. Det ble vektlagt at tiltalte var 17 og et halvt år på gjerningstidspunktet, umoden og at han straks tilstod. Det samme ser man i Rt-2013-734,¹⁷⁹ hvor tiltalte var 16 år. Også i HR-2014-00890-A ble det idømt samfunnsstraff, her for uaktsom voldtekt. Mens i Rt-2005-559, Rt-2009-321 og Rt-2010-36 ble påstand om samfunnsstraff forkastet.

¹⁷³ Se vedlagt tabell

¹⁷⁴ Omtalt i punkt 8.3.2.2.

¹⁷⁵ Nevnt i fotnote 85, punkt 8.4.4. og 8.6.1., omtalt i 8.5.

¹⁷⁶ Omtalt i punkt 8.4.4.

¹⁷⁷ Omtalt i punkt 8.5, nevnt i fotnote 56 og 89.

¹⁷⁸ Omtalt i punkt 8.6.2.4.

¹⁷⁹ Nevnt i fotnote 145.

Dette kan til dels forklares ved at tungtveiende allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldende, og at samfunnsstraff kun idømmes hvor strafferammen ikke overstiger seks år. Det innebærer at lovbrudd som grov narkotikaforbrytelse og grove seksualforbrytelser normalt er utelukket fra å medføre samfunnsstraff allerede på grunn av strafferammen.¹⁸⁰

11. Hva kan gjøres for å korte ned saksbehandlingstiden?

Mye kan avhjelpes ved å bevilge mer midler til både domstolene, politiet og påtalemyndigheten. Det jobbes med å bedre effektiviteten i rettspleien, nasjonalt og internasjonalt. Nasjonalt nevnes Domstoladministrasjonens strategiske plan, hvor effektivitet fremheves.¹⁸¹ For å øke effektiviteten har flere oppgaver blitt tatt ut av domstolene, eksempelvis tinglysningsfunksjonen. Domstoladministrasjonen stiller seg i denne forbindelse positive til forslaget om at kommunene overtar bl.a. dødsbo behandling og vigsler.¹⁸² Den gjennomgåtte praksisen viser imidlertid at den lange saksbehandlingstiden hovedsakelig skyldes politiet og/eller påtalemyndigheten. Deres kjerneoppgaver bør derfor stå i fokus. Andre oppgaver forsøkes overført til ulike etater, eksempelvis skal kriminalomsorgen overta fangetransporten for å frigjøre tid for politiet.¹⁸³ Det diskuteres også om bl.a. vegvesenet skal få utvidet politimyndighet. Det er imidlertid viktig at grundigheten og kvaliteten av saksbehandlingen opprettholdes.

Økt fokus på ettervern og alternative straffer som narkotikaprogram med domstolkontroll, kan bidra til at gjengangerne i flere tilfeller bryter med kriminaliteten. Dette kan igjen medføre at det blir færre saker. Det bør også vurderes om forelegg som eneste reaksjon kan brukes hyppigere og arbeide videre mot flere tilståelsessaker.

Internasjonalt jobber the European Commission for the Efficiency of Justice med å bedre effektiviteten i rettssystemene til Europarådets medlemsstater.¹⁸⁴ Det er også stort fokus på effektivitet i EMD. Nærmere en tredjedel av konstaterte brudd inkluderte brudd på art. 6, «whether on account of the fairness or *the length of the proceedings*»(min kursivering).¹⁸⁵

180 Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 259. Unntak forekommer, eksempelvis for unge lovbyrtere.

181 Domstoladministrasjonens strategiske plan (2011-2014).

182 Brev fra Domstoladministrasjonen, 13.03.2014.

183 Artikkel fra Aftenposten, 01.05.2014, Fengslene overtar fangetransporten.

184 Se CEPEJs hjemmeside for mer informasjon.

185 Statistikk fra EMD, The ECHR in facts & figures 2013, s. 6 og 7.

12. Slutninger

Lang saksbehandlingstid synes å ha noe mindre vekt ved seksualforbrytelser enn ved narkotikaforbrytelser. Hvis man ser på hensynene bak lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet kan dette forklares ved at de allmennpreventive hensynene ikke avtar i samme grad ved seksualforbrytelsene, og at individualpreventive hensynene gjør seg gjeldende i mindre grad. Som nevnt i punkt 5.1. har Andenæs uttalt «tiden lege alle sår», han tok imidlertid ett forbehold «iallfall hvis det ikke gjelder særlig grove forbrytelser». Bestemmelsene om seksualforbrytelser skal i all hovedsak verne individet. Det er således normalt en fornærmede som skal hensyntas ved seksualforbrytelsene. Ved vektleggingen av denne formildende omstendigheten ivaretas ikke fornærmede. I narkotikasakene er det ingen fornærmede å hensynta i vektleggingen og domstolene har da lettere for å utelukkende vektlegge hensynet til tiltalte. Dette kan bidra til å forklare hvorfor det virker som om saksbehandlingstiden får mindre vekt som straffeformildende omstendighet ved seksualforbrytelsene.

Det er imidlertid uheldig at vurderingstemaene for denne straffeformildende omstendigheten er så skjønnsmessige, dette vanskeliggjør en ensartet praksis. Det er ønskelig at Høyesterett blir enda mer aktiv og tillater flere straffutmålingsanker fremmet. Høyesterett, og domstolene generelt, kan bli flinkere til å presist angi hvor mye vekt de tillegger saksbehandlingstiden og hvorfor, selv om dette ikke er et krav etter EMK. Det vil gjøre det lettere for rettsvesenets aktører å bidra til en mer ensartet praksis.

Litteraturliste

Aall , *Rettsstat og menneskerettigheter*

Jørgen Aall. Rettsstat og menneskerettigheter. 3. utgave, fagbokforlaget, Bergen, 2011.

Andenæs, Rieber-Mohn, og Matningsdal, *Alminnelig Strafferett*

Johs. Andenæs v/ Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Alminnelig Strafferett. 5. utgave. Universitetsforlaget, Oslo, 2004.

Andenæs, *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*

Johs. Andenæs. Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell V. Andorsen. Universitetsforlaget, Oslo, 2008.

Bratholm og Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer*

Anders Bratholm og Magnus Matningsdal. Straffeloven med kommentarer, 2. utgave. Universitetsforlaget, Oslo, 2003.

Bårdsen, *Lov og Rett*, 1997

Artikkel i Lov og Rett 1997, s. 323. Avgjørelser i straffesaker innen «rimelig tid» av Arnfinn Bårdsen. (LOR-1997-323).

- Jacobsen, *Allmennprevensjon og straff* Artikkel i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap. Allmennprevensjon og straff av Jørn RT Jacobsen, 2004, s. 311 (NTFK-2004-311).
- Jacobsen, *Diskusjon om allmennprevensjonen sin faktiske verknad* Artikkel i Tidsskrift for strafferett. Diskusjon om allmennprevensjonen sin faktiske verknad av Jørn RT Jacobsen, 2004, s. 394-438 (TFST-2004-394).
- Jacobsen, *Menneskevern eller menneskeverd?* Jørn RT Jacobsen, Menneskevern eller menneskeverd?, Fagbokforlaget, Bergen, 2004.
- Eckhoff, *Rettferdighet* Torstein Eckhoff. Rettferdighet. Universitetsforlaget, Oslo – Bergen – Tromsø, 1971.
- Eskeland, *Strafferett* Ståle Eskeland. Strafferett. 3. utgave. Cappelen Damm akademisk forlag, Oslo, 2013.
- Mathisen, *Kan fengsel forsvares?* Thomas Mathisen. Kan Fengsel forsvares? 3. utgave. Pax forlag, Oslo, 2007.
- Matningsdal, *Lov og Rett*, 2006 Artikkel i Lov og Rett 2006, s.

429- 458. Høyesterett som straffedomstol etter to-instansreformen av Magnus Matningsdal. (LOR-2006-429).

Matningsdal, *Norsk spesiell strafferett*

Magnus Matningsdal. Norsk spesiell strafferett. Fagbokforlaget, Bergen, 2010.

Møse, *Menneskerettigheter*

Erik Møse. Menneskerettigheter. Cappelen akademiske forlag, Oslo, 2002.

Ruud og Ulfstein, *Innføring i folkerett*

Morten Ruud og Geir Ulfstein. Innføring i Folkerett. 4. utgave. Universitetsforlaget, Oslo, 2011.

Strandbakken og Matningsdal, *Straffenivå og straffeteorier*

Artikkel i Jussens venner, 2004, s. 1-17 (JV-2004-1). Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001 av Asbjørn Strandbakken og Magnus Matningsdal.

Strandbakken, *Lov og Rett*, 2008

Artikkel i Lov og Rett 2008, s. 65-66. «Hvilken strafferettspleie ønsker vi?» av Asbjørn Strandbakken. (LOR-2008-65).

Øyen, *Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen*

Ørnulf Øyen. Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen. Fagbokforlaget, Bergen, 2010.

Lovforarbeid og rundskriv o.l.

Ot.prp. nr. 20 (1991-1992)

Odelstingsproposisjon om lov om endringer i straffeloven og skadeserstatningsloven m.m. (seksuelle overgrep mot barn).

NOU 1997: 23

Norsk offentlig utredning ved et underutvalg – Sesuallovbruddsutvalget – oppnevnt av Justisdepartementet. Seksuallovbrudd - Straffelovkommisjonens delutredning VI. Utredningen ble avgitt 11.07.1997.

Innst. O. nr. 92 (1999-2000)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i straffeloven m.v. (seksuallovbrudd), 08.06.2000.

Ot.prp. nr. 5 (2000-2001)

Odelstingsproposisjon om lov om gjennomføring av straff mv.

NOU 2002: 4

Norsk offentlig utredning fra
Justis- og politidepartementet,
Ny straffelov.
Straffelovkommisjonens
delutredning nummer VII.
Avgitt 04.03.2002.

G-13/02, (23.09.2002)

Rundskriv fra Justis- og
Beredskapsdepartementet. G-
13/02. 20.09.2002. Jnr.: 0
1/599 EO. Lang
saksbehandlingstid i
straffesaker - krav til
effektivt, nasjonalt rettsmiddel
i EMK artikkel 13.

NOU 2003: 15

Norsk offentlig utredning,
utredning fra
Sanksjonsutvalget. Fra bot til
bedring – et mer nyansert og
effektivt reaksjonssystem med
mindre bruk av straff, avgitt
16.05.2003.

Ot.prp. nr. 90, (2003-2004)

Odelstingsproposisjon om lov
om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 8, (2007-2008)

Odelstingsproposisjon om lov
om endringer i straffeloven
20. mai 2005 nr. 28 mv.
(skjerpende og formildende
omstendigheter, folkemord,
rikets selvstendighet, t
errorhandlinger, ro, orden og

sikkerhet, og offentlig myndighet).

St.meld. nr. 37 (2007-2008)

Stortingsmelding, Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (kriminalomsorgsmelding).

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)

Odelstingsproposisjon om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Prop. 97 L (2009-2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd). Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 26. mars 2010, godkjent i statsråd samme dag.

Høringsnotat, snr. 20123307, (2013)

Høringsnotat fra Justis- og Beredskapsdepartementets lovavdeling, februar 2013, om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 (personforfølgelse, voldtekt og andre seksuelle overgrep,

formidling av prostitusjon,
forberedelse til
tvangsekteskap,
foreldelsesregler mv.).

Brev fra domstoladministrasjonen, 13.03.2014

Oppgaver fra domstol til
kommune. Svar på
departementets brev av
19.02.2014. Ref; 201400145-
2.

Rundskriv fra Riksadvokaten, nr. 1/2014

Mål og prioriteringer for
straffesaksbehandling i 2014 –
Politiet og statsadvokatene.
Rundskriv fra Riksadvokaten
(201400201690). Rundskriv
nr. 1/2014, 27.02.2014.

Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014)

Proposisjon til Stortinget
(forslag til stortingsvedtak).
For budsjettåret 2014, endring
av Prop. 1 S (2013-2014).
Statsbudsjettet 2014.

Prop. 96 L. (2013-2014)

Proposisjon til Stortinget
(forslag til lovvedtak).
Endringer i straffeloven 1902
(foreldelse og forvaring).
Tilrådning fra Justis- og
beredskapsdepartementet 14.
mai 2014, godkjent i statsråd
samme dag.

Lovregister

Straffeloven	Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10.
EMK	Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter 4. november 1950.
Vegtrafikkloven	Lov om vegtrafikk 18. juni 1965 nr. 4.
SP	De forente nasjoners internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter 16. desember 1966.
Straffeprosessloven	Lov om rettergangsmåten i straffesaker 22. mai 1981 nr. 25.
Legemiddeloven	Lov om legemidler m.v. 4. desember 1992 nr. 132.
Menneskerettsloven	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21. mai 1999 nr. 30.
Straffegjennomføringsloven	Lov om gjennomføring av straff mv. 18. mai 2001 nr. 21.

Straffeloven 2005

Lov om straff 20. mai 2005 nr. 28.

Lov av 20.01.2012, nr. 6

Lov om endring i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven, m.fl. (barn og straff).

Rapporter o.l.

Domstoladministrasjonens strategiske plan (2011-2014)

Strategisk plan (2011-2014) for domstoladministrasjonen (DA). Strategisk posisjon 2014, strategiske forutsetninger og strategiske utviklingsområder.

Høyesteretts årsmelding, 2013

Norges Høyesteretts årsmelding 2013.

Kriminalomsorgens årsstatistikk 2013

Kriminalomsorgens årsstatistikk 2013. Straffegjennomføringsrestanser – Soningskøen, antall ubetingede fengselsdommer i køen.

STRASAK-tall (2013)

Tall fra politidirektoratet. Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2013, kommenterte STRASA-

tall.

Riksadvokatens bemerkninger (2014)

Bemerkninger fra
Riksadvokaten til Justis- og
beredskapsdepartementet,
Politiavdelingen.
Straffesaksbehandling i
politiet i 2013. Ref:
2014/00059-001 HST/ggr
820.4, 15.01.14.

Nettsider

Artikkel fra Aftenpostens nettutgave, 01.05.2014. Fengslene overtar fangetransporten, uttalelser fra Justisministeren Anders Amundsen (<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Fengslene-overtar-fangetransporten-7552562.html#.U2H8aChQejI>). *Sist besøkt 01.05.2014.*

CEPEJs hjemmeside under Council of Europe, about the CEPEJ
(http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/presentation/cepej_en.asp). *Sist besøkt 04.05.2014.*

Gylendals elektroniske lovkommentarer, note 484 til straffeloven § 52, skrevet av Magnus Matningsdal (www.rechtsdata.no). *Sist besøkt 09.05.2014.*

Kriminalomsorgens hjemmeside, om narkotikaprogram med domstolkontroll
(<http://www.kriminalomsorgen.no/narkotikaprogram-med-domstolkontroll.237893.no.html>). *Sist besøkt 05.05.2014.*

Statistikk fra EMD, The ECHR in facts & figures 2013 - The ECHR in facts & figures, 2013.
Subjekt-matter of the Court's violation judgements in 2013
(http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2013_ENG.pdf). *Sist besøkt 05.05.2014.*

Statistisk årbok 2013, tabell 147; Lovbrudd anmeldt, etter type lovbrudd. Statistikk fra 2003-2012, Statistisk sentralbyrås tall (<http://www.ssb.no/a/aarbok/tab/tab-147.html>). *Sist besøkt 09.05.2014.*

Statsbudsjettet for 2014 på Regjeringen.no, for politiet og påtalemyndighet; (<http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2014/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Politi-og-patalemyndighet/#artikkel>) og for domstolene; (<http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2014/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Domstolene-IKT/#artikkel>). *Sist besøkt 22.05.2014.*

Domsregister

Høyesterett

Rt-1977-1207	Rt-2003-43
Rt-1984-801	Rt-2003-52
Rt-1984 -835	Rt-2003-214
Rt-1984-1420	Rt-2003-634
Rt-1985-824 (L.nr. 114/1985)	Rt-2004-327
Rt-1986-520	Rt-2004-772
Rt-1986-741 (L.nr. 46/1986)	Rt-2004-1408
Rt-1986-741 (L.nr. 50/1986)	Rt-2004-1902
Rt-1986-743 (l.nr. 61/1986)	Rt-2004-1969
Rt-1986-1184	Rt-2005-101
Rt-1987-1394	Rt-2005-185
Rt-1988-62	Rt-2005-343
Rt-1988-368	Rt-2005-559
Rt-1988-1383	Rt-2005-728
Rt-1988-1440 (L.nr 140B/1988)	Rt-2005-755
Rt-1989-726	Rt-2005-781
Rt-1989-1070 (L.nr 135B/1989)	Rt-2005-919
Rt-1989-1309	Rt-2005-923
Rt-1990-400 (L.nr 42B/1990)	Rt-2005-1210
Rt-1990-520	Rt-2005-1571
Rt-1990-729 (L.nr 44/1990)	Rt-2005-1574
Rt-1990-925 (L.nr 94B/1990)	Rt-2006-37
Rt-1992-914 (Lnr 52B/1992)	Rt-2006-164
Rt-1992-1220 (snr 121/1992)	Rt-2006-513

Rt-1992-1227	Rt-2006-1049
Rt-1993-239	Rt-2006-1093
Rt-1993-513	Rt-2007-1326
Rt-1993-976	Rt-2008-913
Rt-1993-1156 (snr 52/1993)	Rt-2008-1686
Rt-1993-1156 (snr. 51/1993)	Rt-2009-6
Rt-1993-1255	Rt-2009-19
Rt-1994-1032	Rt-2009-22
Rt-1994-1097	Rt-2009-290
Rt-1994-1130	Rt-2009-321
Rt-1995-637	Rt-2009-530
Rt-1995-1001	Rt-2009-780
Rt-1995-1673	Rt-2009-807
Rt-1995-1856	Rt-2009-868
Rt-1996-60	Rt-2010-36
Rt-1996-173	Rt-2010-1082
Rt-1996-665	Rt-2010-1102
Rt-1996-1111	Rt-2010-1592
Rt-1997-34	Rt-2010-1635
Rt-1998-177	Rt-2011-364
Rt-1998-180	Rt-2011-958
Rt-1999-264	Rt-2011-1155
Rt-1999-363	Rt-2012-1103
Rt-1999-745	Rt-2012-1592
Rt-2000-1886	Rt-2013-160
Rt-2001-44	Rt-2013-521
Rt-2001-408	Rt-2013-577
Rt-2001-1335	Rt-2013-734
Rt-2002-443	Rt-2013-856
Rt-2002-599	Rt-2013-1075
Rt-2002-872	Rt-2014-346
Rt-2002-1187	Rt-2014-397
Rt-2002-1271	HR-2014-00890-A

Lagmannsrett

LF-2000-744, 22.06.2001.

LB-2009-64898, 02.11.2009.

LF-2012-31859, 20.08.2012.

LH-2012-63568, 12.09.2012.

LF-2012-64944-1, 18.12.2012.

Europeiske menneskerettighetsdomstolen

Matznetter mot Østerrike	10.11.1969, nr. 2178/64
Eckle mot Tyskland	15.07.1982, nr. 8130/78
Boddaert mot Belgia	12.10.1992, nr. 12919/87
Bunkate mot Nederland	26.05.1993, nr. 13645/88
Hentrich mot Frankrike	22.09.1994, nr. 13616/88
Welch mot Storbritannia	09.02.1995, nr. 17440/90
Hooze mot Nederland	22.05.1998, nr. 21962/93
Lie og Berntsen mot Norge	16.12.1999, nr. 25130/94
Kudla mot Polen	26.10.2000, nr. 30210/96
Beck mot Norge	21.06.2001, nr. 26390/95
Jensen mot Danmark	21.09.2001, nr. 48470/99
Kyrtatos mot Hellas	22.08.2003, nr. 41666/98
A. og E. Riis mot Norge	31.05.2007, nr. 9042/04
A. og E Riis (nummer 2) mot Norge	17.01.2008, nr. 16468/05

Vedlegg

Tabell over lang saksbehandlingstid som straffeformildende omstendighet – straffereduksjonen.

Tabell: straffereduksjon

Instans	Straffebud	Saksbehandlings tid	Reaksjon ¹⁸⁶	Reduksjon ¹⁸⁷
Seksualforbrytelser				
Rt. 1984 s. 1420	Strl. § 192 (1) jf. § 49.	Ett år og ni måneder.	Herredsretten: 75 dager betinget fengsel. Høyesterett: 75 dager betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget.
Rt. 1985 s. 824 (L.nr. 114/1985)	Strl. § 195 og § 196 (1).	Ca. to og et halvt år, det gikk ca 20 måneder fra avhør av pikene til tiltale ble tatt ut.	Lagmannsretten: ett år og åtte måneder betinget fengsel. Høyesterett: ett år og åtte måneder betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget.
Rt. 1986 s. 520	Strl. §§ 195, 196 og 209, veitrafikkloven § 22 (1).	I underkant av to år.	Lagmannsretten: ett år og seks måneder, hvorav ett år og to måneder betinget. Høyesterett: ett år og to måneder ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1988 s. 62	Strl. § 195 (1) 2. straffalternativ, § 195 (1) 1. straffalternativ og § 194.	Ca. to og et halvt år.	Lagmannsretten: ett år og seks måneder betinget fengsel. Høyesterett: ett år og seks måneder, hvorav 120 dager ubetinget.	Vektlagt – ett år og to måneder ble gjort betinget (vektla også tiltaltes høye alder og helsetilstand).
Rt. 1988 s. 1383	Strl. § 195 (1) 1. straffalternativ og § 212 (2).	Ca. to år	Herredsretten: 90 dager betinget fengsel og bot på kr. 2 500. Høyesterett: åtte	Vektlagt – fem måneder ble gjort betinget, og boten ble sløyfet.

186 Idømt erstatning eller inndragning tas ikke med.

187 Rød skrift symboliserer at saksbehandlingstiden ikke ble vektlagt.

			måneder, hvorav fem ble gjort betinget og ingen bot.	
Rt. 1989 s. 1309	Strl. § 193.	Ca. tre år.	Herredsretten: 36 dager ubetinget fengsel. Høyesterett: 36 dager betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget (vektla også at tiltaltes familieforhold var reetablert).
Rt. 1990 s. 729 (L.nr 44/1990)	Strl. § 192 (1) 1. straffalternativ jf. § 49.	To år og fire måneder.	Herredsretten: A åtte måneder, hvorav 90 dager ubetinget. B åtte måneder, hvorav 90 dager ubetinget. Høyesterett: B åtte måneder, hvorav 90 dager ubetinget. A åtte måneder, hvorav 45 dager ubetinget.	Vektlagt – deler av straffen ble gjort betinget (la også vekt på de tiltaltes unge alder).
Rt. 1990 s. 925 (L.nr 94B/1990)	Strl. § 195 (1) 1. straffalternativ.	I overkant av tre år.	Forhørsretten: syv måneder betinget fengsel. Høyesterett: syv måneder betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget.
Rt. 1992 s. 684	Strl. § 195 (1) 2. straffalternativ.	I underkant av tre år.	Lagmannsretten: ett år og tre måneder betinget fengsel. Høyesterett: ett år og tre måneder, hvorav 30 dager ubetinget.	Vektlagt – ett år og to måneder ble gjort betinget.
Rt. 1992 s. 1227	Strl. § 196 (1), 207 (1) 2. og 1. straffealternativ.	Ca. fire år.	Lagmannsretten: to år og seks måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: to år	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med seks måneder.

			ubetinget fengsel.	
Rt. 1994 s. 1032	Strl. § 196 (1), § 229, § 227, § 228.	Ca. tre år.	Herredsretten: ett år ubetinget fengsel. Høyesterett: seks måneder, hvorav fem ble gjort betinget.	Vektlagt – vanskelig å si noe konkret om hvor mye av straffereduksjonen som kun skyldtes saksbehandlingstiden.
Rt. 1994 s. 1446	Strl. § 193 (2).	Ca. to år og tre måneder (med forutsetning om at forholdet ble anmeldt i nær sammenheng med at det ble begått).	Herredsretten: 60 dager betinget fengsel. Høyesterett: 60 dager ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1995 s. 1001	Strl. § 192 (1) 2. straffalternativ og § 196.	I overkant av to år,	Lagmannsretten: ett år og seks måneder, hvorav 120 dager ubetinget. Høyesterett: ett år og seks måneder ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1997 s. 34	Strl. § 195.	I underkant av to år.	Lagmannsretten: fem måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: fem måneder ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1998 s. 180	Strl. § 192 (1) 2. straffalternativ jf. § 49, og § 228 (1).	Ca åtte år.	Lagmannsretten: ett år og seks måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: ett år og seks måneder, hvorav fire måneder betinget.	Vektlagt – fire måneder ble gjort betinget.
Rt. 2000 s. 1886	Strl. § 195(1) 1. straffalternativ med flere og § 209.	Ca. fire år.	Lagmannsretten: tre år ubetinget fengsel. Høyesterett: fire år og tre måneder	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.

			ubetinget fengsel.	
Rt. 2001 s. 408	Strl. § 195 (1) 2. straffealternativ, 207 (1) 2. straffealternativ jf. 62 (1).	Ca tre år og en måned.	Lagmannsretten: fem år ubetinget fengsel. Høyesterett: fem år ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 2002 s. 443	Strl. §§ 192, 195 og 196. sammenholdt med § 62 og 64.	I overkant av tre år.	Lagmannsretten: fem år ubetinget fengsel og bemyndigelse til å anvende sikringsmiddel. Høyesterett: fem år ubetinget fengsel.	Vektlagt – må ha ment at lagmannsretten allerede hadde gjort et riktig fradrag, eller at deres straff var for lav.
Rt. 2002 s. 1187	Strl. § 211 (besittelse av barneporno).	I underkant av tre år.	Byretten: syv måneder, hvorav fem betinget. Høyesterett: syv måneder, hvorav fem betinget.	Vektlagt – fem måneder av straffen ble gjort betinget.
Rt. 2003 s. 214	Strl. § 195 (1) 1. straffealternativ jf. (2), § 207 (1) 1. straffalternativ og § 198 jf. § 194.	Ca. fire år.	Lagmannsretten: fem år ubetinget fengsel og fradømt sin stilling for alltid. Høyesterett: seks år ubetinget fengsel og fradømt sin stilling for alltid.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 2004 s. 1408	Strl. § 195 (1) 1. straffalternativ og § 197.	I underkant av fire år.	Lagmannsretten: ni måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: syv måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble i hvert fall redusert med tre måneder (Høyesterett mente rett utgangspunkt var mellom ti måneder og ett år).
Rt. 2004 s. 1902	Strl. § 192 jf. § 206 jf. § 205 og § 196 jf. § 206	Ca. to år og ni måneder.	Lagmannsretten: A, B og C tre år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med fire måneder.

	jf. § 205.		Høyesterett: A, B og C to år og åtte måneder ubetinget fengsel.	
Rt. 2005 s. 101	Strl. § 196 (1) jf. (2) bokstav a.	Ca. tre år og to måneder.	Lagmannsretten: A- ett år og seks måneder, hvorav seks måneder betinget. B- ett år, hvorav tre måneder betinget. Høyesterett – A- ett år og seks måneder ubetinget fengsel. B- ett år ubetinget fengsel.	Vektlagt - vanskelig å si hvor mye, likevel strengere enn lagmannsretten.
Rt. 2005 s. 919	Strl. § 204 (1) bokstav d.	Tre år og fire måneder.	Tingretten (lagmannsretten forkastet anken): 300 timer samfunnsstraff. Høyesterett: syv måneder, hvorav fem betinget.	Vektlagt – fem måneder av straffen ble gjort betinget.
Rt. 2006 s. 37	Strl. § 192 (1) bokstav b.	Ca. to år.	Lagmannsretten: åtte måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: åtte måneder ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt, 2006 s. 164	Strl. § 195 (1) 1. straffealternativ og (2), samt §§ 201 bokstav c, 209, 200 (2) og (3).	I underkant av fire år.	Lagmannsretten: to år og tre måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: to år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble i hvertfall redusert med tre måneder.
Rt. 2006 s. 513	Strl. § 192 (4) jf. (1) bokstav a.	Ca. tre år.	Lagmannsretten: ett år ubetinget fengsel. Høyesterett: åtte måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med to måneder (mente at riktig utgangspunkt for straffen var ti måneder).

Rt. 2010 s. 1592	Strl. § 192 (1) bokstav b.	I underkant av tre år, men hovedfokus på at anken til Høyesterett hadde ligget ubehandlet hos statsadvokaten i ti måneder.	Lagmannsretten: to år, hvorav ni måneder ubetinget. Høyesterett: to år, hvorav seks måneder ubetinget.	Vektlagt – ett år og seks måneder ble gjort betinget.
Rt. 2011 s. 364	Strl. § 199 (1) og § 193 (1).	Ca. to år og en måned.	Lagmannsretten: to år ubetinget fengsel. Høyesterett: to år ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 2012 s. 1103	Strl. § 192 (1) bokstav a.	Ca. fire år.	Lagmannsretten: to år, hvorav ett betinget. Høyesterett: to år, hvorav ett betinget.	Vektlagt – ett år av straffen ble gjort betinget.
Rt. 2012 s. 1592	Strl. §§ 195, 196, 193.	Ca. tre år og fire måneder.	Lagmannsretten: fire år ubetinget fengsel. Høyesterett: fire år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med seks måneder (noe av reduksjonen skyldes at fornærmede hadde knivstukket tiltalte).
Rt. 2013 s. 521	Strl. § 192 (1) bokstav a jf. (3) bokstav a.	Ca. fem år, men hovedfokus på at saken ble liggende ubehandlet hos politiet i ett år og syv måneder.	Lagmannsretten: A to år ubetinget fengsel. B ett år og seks måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: A to år ubetinget fengsel. B ett år og seks måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – lagmannsretten hadde halvert straffens lengde, dette var Høyesterett enig i.
Rt. 2013 s. 577	Strl. § 200 (2) 1. punktum jf. (3).	Ca tre år og to måneder.	Lagmannsretten: fem måneder, hvorav 120 dager betinget. Høyesterett: fem måneder, hvorav 120 dager	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.

			betinget.	
Rt. 2013 s. 856	Strl. § 192 (1) bokstav b.	Ca. ett år og ti måneder, men behandlingen i Høyesterett ble utsatt to ganger uten at det skyldtes tiltalte.	Lagmannsretten: to år og ni måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: tre år og tre måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med seks måneder.
Rt. 2013 s. 1075	Strl. § 195 (1) jf. (2), § 196 (1), § 209 og § 197 (1).	Ca. tre år og én måned.	Lagmannsretten: fire år ubetinget fengsel. Høyesterett: fire år ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.

Narkotikaforbrytelser				
Rt. 1984 s. 801	Legemiddelloven § 43 (1) og (2) jf. § 20, og § 22 jf. 21 (3) jf. bilag til forskrift om narkotika jf. strl. § 62 (1) og 63 (2).	Ca. to år.	Herredsretten: 90 dager betinget fengsel og en bot på kr 3 000. Høyesterett: 90 dager betinget fengsel og en bot på kr 3 000.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget.
Rt. 1986 s. 741	Strl. § 162 (1) jf. legemiddelloven § 20, § 43 (2) jf. § 20 jf. § 22.	Ett år og fire måneder.	Herredsretten: syv måneder betinget fengsel. Høyesterett: syv måneder betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget (forelå også en rehabiliteringssituasjon).
Rt. 1986 s. 1184	Strl. § 162 (2) jf. (1), § 162 jf. § 49.	Ca. to år.	Lagmannsretten: 16 år ubetinget fengsel. Høyesterett: 16 år ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1988 s. 368	Strl. § 162 (1) og (5) jf. legemiddelloven § 20 og legemiddelloven	I underkant av tre år.	Byretten: A elleve måneder ubetinget fengsel. B ett år ubetinget fengsel.	Vektlagt – ni måneder ble gjort betinget (forelå også en rehabiliteringssituasjon)

	§ 43 (2) og (4) jf. § 22 (1) jf. § 20.		Høyesterett: A elleve måneder, hvorav ni måneder betinget. B ett år, hvorav ni måneder betinget.	on).
Rt. 1988 s. 1440	Strl. § 162 (1) jf. (5).	I underkant av to år.	Forhørsretten: 90 dager, hvorav 60 dager betinget. Høyesterett: 90 dager betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget (forelå også en rehabiliteringssituasjon).
Rt. 1989 s. 726	Strl. § 162 (2) jf. (1), legemiddeloven § 43 (2) og strl. § 318 (1) jf. 317.	Ca. to år.	Byretten: tre år ubetinget fengsel. Høyesterett: tre år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble noe redusert av byretten (Høyesterett mente at byretten hadde tatt tilstrekkelig hensyn til saksbehandlingstiden).
Rt. 1989 s. 1070	Strl. § 162 (2) jf. (1).	Ca tre år.	Lagmannsretten: to år ubetinget fengsel. Høyesterett: ett år og seks måneder.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med seks måneder.
Rt. 1990 s. 400 (L.nr 42B/1990)	Strl. § 162 (1) jf. (5), § 162 (2) jf. (1) og (5), legemiddeloven § 43 (2) jf. § 22 (1).	I overkant av tre år.	Byretten: ett år og tre måneder, hvorav ett år betinget. Høyesterett: ett år og tre måneder, hvorav ett år betinget.	Vektlagt – ett år ble gjort betinget (Høyesterett mente at byretten hadde tillagt saksbehandlingstiden og rehabiliteringssituasjonen tilstrekkelig vekt).
Rt. 1992 s. 914 (Lnr 52B/1992)	Strl. § 162 (1) jf. (5) og legemiddeloven § 43 (2) jf. 22 (1).	Ca. to og et halvt år.	Lagmannsretten: 120 dager, hvorav 90 dager betinget. Høyesterett: 120 dager betinget fengsel og bot på kr 5 000.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget (vektla også at tiltalte var i fast arbeid, og har omsorgsfunksjon for en invalidisert mor).
Rt. 1992 s. 1220	Strl. § 162 (1).	Ca. to år.	Forhørsretten: 150	Saksbehandlingstide

(snr 121/1992)			timer samfunnstjeneste. Høyesterett: seks månader ubetinget fengsel.	n ble ikke vektlagt.
Rt. 1993 s. 976	Strl. § 162 (2) jf. (1).	Ca. tre og et halvt år.	Lagmannsretten: A to år ubetinget fengsel. B ett år og tre måneder ubetinget fengsel. C ett år og seks måneder. Høyesterett: A 355 timer samfunnstjeneste. B 210 timer samfunnstjeneste. C 255 timer samfunnstjeneste.	Vektlagt – ble idømt samfunnsstraff i stedet for ubetinget fengsel, eventuelt deldom.
Rt. 1993 s. 1156 (snr 52/1993)	Strl. § 162 (1) jf. (5).	Ca. tre år.	Herredsretten: ett år og tre måneder. Høyesterett: 300 timer samfunnstjeneste.	Vektlagt – ble idømt samfunnsstraff i stede for ubetinget fengsel, eventuelt deldom.
Rt. 1993 s. 1156 (snr. 51/1993)	Strl. § 162 (1) jf. (2), legemiddeloven § 43 (2) jf. § 22 (1).	I underkant av to år.	Herredsretten: Ett år og fem måneder. Høyesterett: ett år og fem måneder.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 1995 s. 637 (snr 22/1995)	Strl. § 162 (1).	Ca. ett år og seks måneder.	Byretten: 120 dager ubetinget fengsel. Høyesterett: 120 dager, hvorav 60 dager betinget.	Vektlagt – 60 dager av straffen ble gjort betinget.
Rt. 1995 s. 1673	Strl. § (2) jf. (5).	Ca. fem år.	Byretten: to år ubetinget fengsel. Høyesterett: to år ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt (tiltalte kunne lastes tidsbruken).
Rt. 1995 s. 1856	Strl. § 162 (2) jf. (1). (fellesstraff med tidligere pådømte	Ca. to og et halvt år.	Lagmannsretten: ett år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med tre måneder.

	forhold).		Høyesterett: ni måneder ubetinget fengsel.	
Rt. 1996 s. 665	Strl. § 162 (1) jf. (5).	Ca. to og et halvt år, men la avgjørende vekt på at rettsmiddelbegjæringen ved en feil fra politiets side var blitt liggende i ca. 11 måneder.	Byretten: 21 dager ubetinget fengsel. Høyesterett: 21 dager betinget fengsel og bot på kr 5 000.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget.
Rt. 2002 s. 599	Strl. § 162 (1) (2) jf. (5).	Ca. fire år, men kun de to årene det gikk fra herredsrettens dom ble vektlagt.	Lagmannsretten: A og B fem år og seks måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: A og B fem år og seks måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – men vanskelig å si noe om hvor mye.
Rt. 2002 s. 872	Strl. § 162 (1).	Ca. tre år, men la avgjørende vekt på at det gikk over 16 måneder fra lagmannsrettens kjennelse til ankebehandling.	Herredsretten (lagmannsretten forkastet anken): 90 dager, hvorav 55 betinget. Høyesterett: 90 dager betinget fengsel.	Vektlagt – hele straffen ble gjort betinget (det var også knytte formildende omstendigheter til selve overtredelsen).
Rt. 2003 s. 52	Strl. § 162 og § 162 jf. § 49, samt legemiddeloven § 31 jf. § 24.	I underkant av fem år og ni måneder.	Lagmannsretten: A ni år ubetinget fengsel. B syv år ubetinget fengsel. C syv år ubetinget fengsel. Høyesterett: A syv år ubetinget fengsel, B syv år, hvorav fire år betinget. C syv år, hvorav tre år og ti måneder betinget.	Vektlagt – for A ble straffens lengde redusert med to år. For B ble fire år gjort betinget. For C ble tre år og ti måneder gjort betinget.
Rt. 2003 s. 1818	Strl. § 162 (1).	Fire og et halvt år.	Lagmannsretten: åtte måneder. Høyesterett: åtte	Vektlagt -straffens lengde ble redusert med åtte måneder (riktig utgangspunkt

			måneder.	for straffen var ett år og fire måneder).
Rt. 2004 s. 772	Strl. § 162 (1) og (2) jf. (5), § 286 1. straffalternativ jf. § 288 m.m.	Ca. tre år.	Lagmannsretten: ett år, hvorav seks måneder betinget. Høyesterett: 300 timer samfunnsstraff og 30 dager ubetinget fengsel.	Vektlagt – ble idømt samfunnsstraff.
Rt. 2004 s. 1969	Strl. § 162 (2) jf. (1) jf § 49.	Ca. to og et halvt år.	Lagmannsretten: tre år ubetinget fengsel. Høyesterett: tre år ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med ett år (Mente at riktig utgangspunkt var fire år).
Rt. 2005 s. 343	Strl. § 162 (1) og (2) jf. (5).	Ca. tre og et halvt år.	Lagmannsretten: ett år, hvorav 45 dager ubetinget. Høyesterett: 300 timer samfunnsstraff.	Vektlagt – ble idømt samfunnsstraff i stedet for ett år og tre måneder ubetinget fengsel (Høyesterett mente det var rett utgangspunkt for straffen).
Rt. 2005 s. 755	Strl. § 182 (1) 1- straffalternativ og § 162 (1).	Ett år og elleve måneder.	Tingretten (lagmannsretten forkastet anken): 40 dager ubetinget fengsel. Høyesterett: 40 dager ubetinget fengsel.	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.
Rt. 2005 s. 781	Strl. § 162 (1), veitrafikkloven § 31 (1) jf. 24 (1).	I overkant av to år.	Tingretten (lagmannsretten forkastet anken): 60 dager ubetinget fengsel. Høyesterett: 60 timer samfunnsstraff.	Vektlagt – ble idømt samfunnsstraff i stedet for 60 dager ubetinget fengsel.
Rt. 2005 s. 923	Strl. § 162 (1) og (3) jf. (5) jf. § 49 og § 64.	Ca. tre år.	Lagmannsretten: fire år og tre måneder ubetinget	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med ca. ett år

			fengsel. Høyesterett: fire år og tre måneder ubetinget fengsel.	(mente riktig utgangspunkt for straffen var noe over fem år).
Rt. 2005 s. 1571	Strl. § 162 (1) jf. (5) jf. § 49, og § 256 jf. § 255.	Ca. tre år, men hovedfokus på at saken ble forlagt i 15 måneder.	Lagmannsretten: ett år ubetinget fengsel. Høyesterett: syv måneder ubetinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med fem måneder.
Rt. 2005 s. 1574	Strl. § 162 (2) og § 162 (2) jf. 49.	Ca. tre år, men hovedfokus lå på at saken ble forlagt i 13 måneder.	Lagmannsretten: tre år og to måneder ubetinget fengsel. Høyesterett: tre år og to måneder, hvorav to år og to måneder betinget.	Vektlagt – to år og to måneder ble gjort betinget.
Rt. 2006 s. 1093	Strl. § 162 (1) (2).	To år og fire måneder.	Lagmannsretten: to år ubetinget fengsel. Høyesterett: to år, hvorav seks måneder betinget.	Vektlagt – seks måneder av straffen ble gjort betinget (det forelå også sterke rehabiliteringshensyn som ble vektlagt formildende).
Rt. 2007 s. 1326	Strl. § 162 (1) og (2) jf. (5).	I overkant av syv år, men hovedfokus lå på at det gikk fem år fra anke av lagmannsrettens dom.	Lagmannsretten: tre år ubetinget fengsel. Høyesterett: to år betinget fengsel.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med ett år og alt ble gjort betinget.
Rt. 2008 s. 1686	Strl. § 162.	Ca. ti år.	Lagmannsretten: syv år ubetinget fengsel. Høyesterett: syv år, hvorav fem år betinget.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert noe og fem år ble gjort betinget.
Rt. 2009 s. 780	Strl. § 162(1) jf. (2), legemiddelloven § 31 (1) jf. § 13 (1), og § 14 (2)	Ca. seks år.	Lagmannsretten: A seks år og seks måneder, hvorav tre år og ni måneder gjøres betinget. B	Vektlagt – for A: straffens lengde ble redusert med ett år og to år og fem måneder ble gjort

	jf. (1).		<p>fire år og seks måneder, hvorav to år og åtte måneder gjøres betinget. C to år og seks måneder, hvorav ett år og seks måneder gjøres betinget. D tre år og seks måneder, hvorav to år gjøres betinget.</p> <p>Høyesterett: A to år og ni måneder, hvorav to år og fem måneder gjøres betinget. B ni måneder, hvorav seks måneder gjøres betinget, C 90 dager betinget. D fem måneder betinget.</p>	<p>betinget (riktig utgangspunkt for straffen var tre år og ni måneder ubetinget). For B: straffens lengde ble redusert med tre måneder og seks måneder ble gjort betinget (riktig utgangspunkt for straffen var ett år ubetinget). For C og D: hele straffen ble gjort betinget.</p>
Rt. 2009 s. 807	Strl. §§ 162 (1) og (2).	Tre år og tre måneder.	<p>Lagmannsretten: A og B ett år, hvorav seks måneder betinget.</p> <p>Høyesterett: A og B ett år og to måneder, hvorav ni måneder betinget.</p>	Vektlagt – ni måneder av straffen ble gjort betinget.
Rt. 2009 s. 868	Strl. § 162 (1) og (3) 1. punktum.	Ca. ti år.	<p>Lagmannsretten: åtte år ubetinget fengsel.</p> <p>Høyesterett: åtte år ubetinget fengsel.</p>	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med fire år (mente riktig utgangspunkt var tolv år).
Rt. 2010 s. 1082	Strl. § 162 (3).	Ca. tre år.	<p>Lagmannsretten: A seks år, hvorav 1 ett år og seks måneder gjøres betinget på det vilkår om narkotikaprogram med domstolkontroll. B seks år ubetinget fengsel.</p> <p>Høyesterett: A og B</p>	Saksbehandlingstiden ble ikke vektlagt.

			syv år ubetinget fengsel.	
Rt. 2010 s. 1635	Strl. § 162 (1) og (2).	Ca. ti år.	Lagmannsretten: tre år og ni måneder, hvorav to år og ni måneder betinget. Høyesterett: to år og ni måneder, hvorav to år og seks måneder betinget.	Vektlagt – straffens lengde ble redusert med ett år og to år og seks måneder ble gjort betinget.
Doping				
Rt. 2013 s. 160	Strl. § 162b (1) jf. (2).	Ca. fem og tre år (ønsket felles pådømmelse).	Lagmannsretten: tre år og seks måneder, hvorav ett år betinget. Høyesterett: tre år og seks måneder, hvorav ett år betinget.	Vektlagt- ett år ble gjort betinget.